

Tom Stoppard

TRAVESTIE

Překlad Michael Žantovský

Text je autorským dílem, které podléhá ochraně podle autorského zákona.
Užití tohoto díla je možné pouze formou dramaturgického studia pro potřeby inscenace díla.
Jakékoliv jiné užití, zejména rozmnožování nebo poskytování třetím osobám, podléhá sankcím dle § 152 trestního
zákoníku.

V případě zájmu o provozování nebo jiné užití díla se zavazujete požádat o zprostředkování
autorských práv k divadelnímu provozování díla Aura-Pont s.r.o.

Aura - Pont s.r.o.
Radlická 99, 150 00 Praha 5
IČ: 00174866, DIČ: CZ00174866
tel.: 251 554 938, fax: 251 550 207
korespondenční adresa: Veslařský ostrov 62, 147 00 Praha 4
www.aura-pont.cz

OSOBY:

HENRY CARR vystupuje jako velmi starý muž a také ve své mladistvé elegantní podobě.

TRISTAN TZARA je dadaistou téhož jména. Byl to malý, tmavovlasý velmi chlapecký a podle svých vlastních slov okouzlující mladík. Nosí monokl.

JAMES JOYCE je šestatřicetiletým Jamesem Joycem z let 1917/18. Nosí sako a kalhoty od dvou různých obleků.

LENIN je Leninem z roku 1917; je mu 47.

BENNETT je Carrův sluha. Velmi důstojná postava.

GWENDOLINA je Carrova mladší sestra; mladá a přitažlivá, ale také osobnost sama o sobě.

CECILIE je také mladá a přitažlivá a ještě silnější osobnost. Zjevuje se také v zestárlé podobě.

NAĎA je Naděžda Krupská, Leninova žena; je jí 48.

PRVNÍ DĚJSTVÍ

Hra se odehrává na dvou místech v Curychu; v salónu bytu Henryho Carra ("Salón") a v části curyšské veřejné knihovny ("Knihovna"). Větší část děje se odehrává v Carrově paměti, která sahá až do období před první světovou válkou; toto období se přiměřeně odráží ve scénické výpravě, kostýmech, atd. Má vzniknout dojem, že starý Carr žil od té doby v tomtéž bytě.

Salón musí mít vchodové dveře vzadu uprostřed; většina příchodů by byla vážně oslabena, kdyby se děly z boku. Nejlepší by byly dvojkřídlé dveře. Nicméně jsou zde i alespoň jedny postranní dveře. Uprostřed stůl s pohodlným křeslem po každé straně, servírovací stůl a další nábytek.

Knihovna působí dojmem větších měřítek - vysoké regály, atd. Ve druhém dějství má Cecilie (knihovnice) pult nebo stůl, který nemusí být nutně vidět na začátku hry. Některé postavy, např. Nad'a, by měly přicházet spíše dveřmi než z kulis.

Knihovna v Prologu a v druhém jednání nemusí být nutně prezentována ze stejného úhlu.

Začínáme v knihovně. Jsou zde místa pro Joyce, Lenina a Tzaru.

Gwendolina sedí s Joycem. Jsou zaměstnání knihami, papíry, tužkami...

Lenin také tiše píše, obklopen knihami a papíry, Tzara píše na začátku. Na stole má klobouk a velké nůžky. Tzara dopíše, vezme nůžky a nastříhá papír slovo po slovu do svého klobouku. Když jsou všechna slova v klobouku, zatřese s ním a vyprázdní ho na stůl. Rychle rozdělí kousky papíru do náhodných veršů, pár jich vymění, atd., a pak hlasitě přečte výsledek.

TZARA

Sněd úhoř velký apfeltzara

mléčný klíč v čepici šéfkuchaře hárá,

zle štve, však šeptá: Pozdě vraždit východ

poledne nešťastného dne a Klára!

CECILIE

(vstoupí) Potichu! (Napomíná knihovnu jako celek. Vstoupí z kulis, ne dveřmi, přechází přes jeviště a zmizí na druhé straně. Jde poměrně rychle, jako někdo, kdo má hodně práce.

(Nikdo si jí nevšímá.)

JOYCE

(diktuje Gwendolině) Deshil Holles Eamus...

GWENDOLINA

(píše) Deshil Holles Eamus...

JOYCE

Třikrát.

GWENDOLINA

Uhm.

JOYCE

Dejž nám, zářný, jasný Rarohu, otěhotnění a lůna plod.

GWENDOLINA

Dejž nám, zářný, jasný Rarohu, otěhotnění a lůna plod.

JOYCE

Tříkrát.

GWENDOLINA

Uhm.

JOYCE

Hopsa, klučino, hopsa!

GWENDOLINA

Hopsa, klučino, hopsa!

JOYCE

Hopsa, klučino, hopsa!

GWENDOLINA

Také tříkrát?

JOYCE

Uhm.

(Tzara mezitím vrací kousky papíru do klobouku. Pár jich vytáhne a čte slova jedno po druhém. Po přečtení je vrací do klobouku.)

TZARA

Klára nešťastná

v čepici hárá

mléčný úhoř

Apfeltzara

CECILIE

(se vrací) Potichu!

(Cecilie přišla s pár knihami, které klade vedle Lenina. Tzara opouští knihovnu dveřmi. Nyní je nutné, aby diváci viděli následující: Gwendolina obdrží od Joyce desky. Cecilie dostane stejné desky od Lenina. Tyto desky, v nichž jsou zřejmě rukopisy, musí upoutávat oko výraznou barvou. Obě dívky mají důvod je odložit na stůl nebo židli a obě pak uchopí nesprávné desky. V původní inscenaci Gwendolině upadla rukavice atd., atd., ale není důležité, jak je tato výměna provedena, jen aby byla vidět. Gwendolina se nyní chystá odejít z knihovny a odnáší s sebou Leninovy desky. Cecilie také odchází, nikoli dveřmi, nýbrž do kulis. Když Gwendolina odejde, vstoupí Nad'a; obě do sebe vrazí a navzájem se omlouvají, Gwendolina anglicky,

Nad'a rusky. Nad'a vstoupí velmi vzrušeně. Rozhlíží se po svém manželovi a zamíří přímo k němu. Hovoří spolu rusky.)

NAĎA

Volod'ja!

LENIN

Čto takoje?

NAĎA

Bronskij přišel. On skazal, čto v Petěrburge revoljucija!

LENIN

Revoljucija!

(V této chvíli vstane Joyce a začne chodit sem a tam a hledat po kapsách malé útržky papíru, na které si předtím napsal věci, které hodlá použít. Zatímco Uljanovovi pokračují v konverzaci, Joyce vytahuje tyto kousky papíru jeden po druhém a čte, co na nich nachází.)

JOYCE

(studuje první útržek) "Morouské potěšení... Aquinská bečka... Fráter porcospino..."

(Rozhodne se, že tento útržek nepotřebuje. Zmačká ho, odhodí a nachází další...)

"Und alle Schiffe brucken..." (Tento si rozhodne ponechat a strčí ho zpět do kapsy. Vytáhne další.) "Entweder transsubstancialita, oder konsubstancialita, aber rozhodně ne substancialita..." (I tento si rozhodne ponechat.)

(Lenin s Krupskou zatím pokračují takto:)

LENIN

Otkuda on znajet?

NAĎA

Napisano v gazjetach. On govorit, čto car sobirajetsja otrečsja ot prestola.

LENIN

Čto ty!

NAĎA

Da!

LENIN

Eto v gazjetach?

NAĎA

Da, da. Idjom domoj. On ždjot.

LENIN

On tam?

NAĎA

Da!

LENIN

Gazjeta u njevo?

NAĎA

Da!

LENIN

Ty sama vidjela?

NAĎA

Da, da, da!

(Této pasáži nicméně dominuje Joyceův hlas. Nyní Joyce narazí na další kousek papíru, který leží na zemi; Lenin ho nevědomky upustil. Joyce papír zvedá. Nad'a odchází dveřmi z knihovny, Lenin říká rusky...)

LENIN

Idi nazad i skaži jemu, čto ja pridu. Tolko posobiraju svoji bumagi. *(Sbírá své papíry.)*

(Joyce si prohlíží upuštěný papír.)

JOYCE

"Patolízalští – kapitalističtí – lokajové – imperialismu."

(Lenin ta slova poznává. Zastaví se a přistoupí k Joyceovi.)

LENIN

Pardon! ... Entschuldigung! ... Scusi! ... Promiňte!

JOYCE

(mu papír podává) Je vous en prie! Bitte! Prego! Prosím!

(Lenin odejde. Joyce je teď sám. Deklamuje:)

Jedna knihovnice v Curychu

neměla ponětí o hříchu.

Pouze když druhý či jeden

neposlech Silence! Nicht reden!

pak řekla mu káravě -

CECILIE

(se vrací jako předtím) Potichu!

(Joyce poslechne, nasadí si klobouk, zvedne hůl a zatímco ona se na něj nesouhlasně dívá, odchází procházkovým krokem, zpívaje...)

JOYCE

Až někdy budeš v Irsko plout

Štěstí ti jasný soumrak přej...

Uzříš, jak měsíc vychází nad Claddagh

a slunce zapadá nad Galway Bay...

(Jeviště teď patří starému Carrovi. Knihovna se musí změnit v salón. Je samozřejmé, že přestavba by měla rušit co nejméně a nejspíš je žádoucí použít hudební předěl.)

(Pozn.: V původní inscenaci bylo v salónu piáno, které při různých příležitostech používal starý Carr. V tomto případě hrál starý Carr velmi špatně melodii Galway Bay, zatímco se přestavovala scéna; piáno stále trvale vpředu vpravo. Je možné, aby Carr stál od samého začátku nehybně na jevišti jako vzpomínající starý muž.)

CARR

Byl to samozřejmě Ir. I když ne doopravdy z Limericku - byl to Dubliňák, Joyce, to ví každý, jinak by tu knihu nikdy nenapsal. Byl jeden mladý muž z Dublinu, tum-ti-ti-tum-ti-ti svačinu... Kdysi mi to docela šlo, ale tyhle věci se v konzulární službě moc nepodporují. Žádný velký patron poezie, ta Služba, neprotlačovala to, nikdy to nevzala za své. No člověk by nikdy neřek, že talent pro rým a metrum je sine qua non kariéry v konzulární službě... Ne že by byli proti tomu, to neříkám, naopak, moc osvětlení a kultivovaní lidé, plně sympatizující s uměními; stačí se podívat na tu příležitost, která nás svedla dohromady, mě a Joyce, přivedla ho do této místnosti, divadelní událost první třídy, velký úspěch, osobní triumf v náročné roli Filipa, Filipa ne, toho druhého, hlavní role, máme ty okurkové chlebičky pro Lady Bracknellovou, bez ohledu na ty nešťastné následky. Irský hulvát. Ne že bych mu to dodnes zazlíval, po tolika letech, když leží na kopci na hřbitově, žádné výčitky z jedné ani druhé strany, ačkoliv je nepříjemné nechat se vláčet po soudech kvůli pár frankům (i když nešlo o peníze, ani vlastně o ty kalhoty), ale ať to bylo se vším všudy popravdě řečeno jakkoliv, podpora básníků nebyla hlavním zájmem britského konzulátu v Curychu v roce 1917 a já jsem ztratil ten talent. Už je moc pozdě se pro něj vracet. Bohužel a kletě. Ale to odbočuju. Není nutné se za to omlouvat, neustálé odbočky jsou jediným půvabem senilních vzpomínek.

Takže moje vzpomínky, že? Život a doba, přítel slavných mužů. Vzpomínky na Jamese Joyce. James Joyce, jak jsem ho poznal. Moje cesta po soudních síních s Jamesem Joycem... Jaký vlastně byl James Joyce, ptají se mě často. Je pravda, že jsem ho dobře znal na vrcholku jeho kariéry, když jeho génius byl v plné práci na Odysseovi, dřív než z něj léta vydávání a slávy učinila veřejný pomník pro fotoaparáty turistů, nejčastěji v sametovém smokingu neurčité barvy, protože fotografie byla v těch dnech černobílá záležitost, ale nejspíše realisticky modrém, ne-li empiricky fialovém, jak voní k svazečku sprostých fialek, které ze všech sil odmítaly

rozkvést, nepokračuj, udělej mi to na hlavu, kaviár pro veřejnost, tak tedy -
Vzpomínky na Jamese Joyce... Hned to bude.

Ti z nás, kteří Joyce znali, o jeho genialitě nikdy nepochybovali. Ocitnout se v jeho přítomnosti znamenalo uvědomit si tu úžasnou inteligenci, usilující, aby se sama přetvořila do trvalé formy vlastního pomníku - knihy, kterou dnes svět zná jako *Odyssea*! I když tenkrát jsme ji ještě znali (pokud mi paměť správně slouží) pod jejím původním názvem *Elastikované bombardáky*.

Šetrný a pruderní Joyce nebyl v žádném případě marnotratný a vulgární, a přesto byl žoviální, aniž by byl nerezervovaný, ač přitom nebyl nikterak rezervovaný k tvrdě měně ve všech jejích směnitelných a proměnitelných formách a podobách, od nichž však vyžadoval pouze nezávislost na okolním světě, dáváje najevo mnišský nezájem o světské a tělesné požitky, současně se však neuzavírá před rozmanitostí lidské společnosti, k jejímž lákadlům se na druhé straně stavěl s asketickým nezájmem střídaným pouze náhlými a katastrofálními výstřelky - zkrátka složitá osobnost, záhada, rozporuplný obhájce pravdy, obsesivní kverulant a přesto v zásadě privátní člověk, který si přál, aby jeho totální nezájem o veřejný zájem byl všeobecně známý - prostě lhář a pokrytec, lakomý skrblík, prošoustaný opilec, který nestojí ani za tyto řádky a to bysme měli. Další vzpomínky konzulárního úředníka v Bělostném Švýcarsku. Radosti a smutky konzulárního života v Curychu za I. světové války: Skica.

Bylo to v rušné metropoli rychle svištících tramvají a bankovních domů z šedé žuly, kosmopolitních restaurantů na velkých kamenných březích rychle svištící usopleně zelenkavé (*mucus mutandis*) řeky Limmat, utečenců ověšených brilianty a uprchlíků všeho druhu, jako třeba Lenina, to je ono... Lenin, jak jsem ho poznal. Znal jsem Lenina. Na půl cestě k Finskému nádraží s V. I. Leninem; Skica. Dobře si vzpomínám, jak jsem poprvé potkal Lenina, či jak byl znám podle své knihovní legitimace, Vladimíra Iljiče Uljanova. Ocitnout se v jeho přítomnosti znamenalo uvědomit si složitou osobnost, enigmatickou, magnetickou, ale tuším ne astigmatickou, jak bylo vidno z jeho pronikavých, hnědých (pokud mi slouží paměť) očí. V zásadě prostý člověk a přesto intelektuální teoretik, usilující, jak jsem si byl již vědom, o zdánlivě nemožný úkol přetvořit civilizovaný svět ve federaci stálých výborů dělnických zástupců. Když jsem si potřásl rukou s tímto dynamickým, gnomickým, ne však tuším anemickým cizincem, který se svou jemnou hlavou s kšticí dlouhých světlých vlasů padajících do čela měl ten čistý výraz skandinávského mořeplavce - moment, moment, to sem si poplet s jiným chlapem, co? - nevímejte si toho, to se všechno spraví, v tom je právě ten kumšt. Ale vlastně čím (odmyslím-li si historickou perspektivu a fotografické album s Rudým náměstím nacpaným k prasknutí soudruhy, a teď přichází náš hlavní řečník, proplešlý vousáč v obleku s vestou, namoutě kutě, jestli to není Uljanov!, dobře jsem ho znal, sedával vždycky mezi oknem a regálem *Ekonomika A - K atakdálatakádál*), no když se tohle všechno odečte, tak čím on byl pro Radka anebo Radek pro něj, či pro Martova nebo Martinova, Plechanova, anebo Plechanov pro něj, když už jsme u toho? - v Curychu v roce 1917? Kavárenští spiklenci, a co má být? Absolutně žádná naděje, pro žádného z nich, Lenin měl jedinou šanci z milionu, vzpomínáte, jak měli tu schůzi? - Sociální demokraté pro občanskou válku v Evropě. Celková účast: čtyři. Uljanov, paní Krupská, Zinovjev a jeden policejní fízl. A teď chtějí vědět, jaký byl. Jaký vlastně byl Lenin, ptají se mě často. (*Zkouší to.*) Ti z nás, kteří Lenina znali, o jeho velikosti nikdy nepochybovali. (*Opět to vzdá.*) Tak proč jsi na něj nevsadil libru, byl bys teď milionář, jako ten chlap, co vsadil šestipenci proti Titaniku. Ne. Popravdě řečeno, kdo by čekal nějaké zázraky z rohového pokojíku na Spiegelgasse číslo 14? - to je ono: dvě revoluce se zrodily *na téže ulici*. Tváří v tvář na Spiegelgasse! *Ulice revoluce!* Skica. Sejděme se u líně plynoucí řeky Limmat, zamířme na západ a okamžitě se ocitneme ve vodě, zamířme na východ a okamžitě se ocitneme na Starém Městě a

necháme za sebou rušnou bankovní metropoli trampolín a chronometrů všeho druhu, neboť čas se zde zastavil, v tom hustém bludišti uliček, a mimochodem byste nikdy nevěřili, že ve Švýcarsku existuje vykřičená čtvrť s pornografickými řezbářskými dílnami, doupaty neřesti, ovládej se, pardon, pardon, druhá doprava, třetí doleva - Spiegelgasse! - malá ulička s hrbolatou dlažbou, vysoké staré domy ve spořádaném zákrytu, číslo 14 patří samotnému malému cvočkáři Kammererovi, a Lenin je jeho nájemník - a naproti v čísle 1 je bar Meierei, tavící tyglík antiumění, kolébka dada!!! Koho? Čeho? Cožeto dada?? Přece pamatujete dada! - historickou přestupní stanici mezi futurismem a surrealismem, mezi Marinettim a André Bretonem, mezi předválečným a meziválečným obdobím - *dada!* - pryč s rozumem, logikou, kauzalitou, soudržností, tradicí, proporcemi, smyslem a důsledkem, mé umění patří dada, poněvadž dada mám tak rád - tak tedy *Vzpomínky na dada od konzulárního přítele slavných osobností ve starém Curychu: Skica*. Co dělalo za I. světové války dada? ptají se mě často. Jak vlastně začalo? kde? co to bylo, kdo ho pojmenoval a proč dada? To jsou jen některé z otázek, které pořád ještě nedávají spát dadaistům po celém světě. Pro ty z nás, kdo ho prožili, se dada stalo zeměpisným vrcholem západoevropské kultury - dobře si pamatuji, jako by to bylo vloni (ach kam se ty roky všechny poděly?) jak Hugo Ball - anebo to byl Hans Arp? ano! - ne - nebo Picabia? - ne, Tzara - ano! - napsal své jméno vycházkovou hůlkou do sněhu a řekl: Hleďte! Myslím, že to pojmenuji Alpy. Ach, ta ano a ne dávných let. Kdeže loňské sněhy jsou? Za horami v dálce duněla děla Houfnicolandu, o nic hlasitěji, než tiše zaduní sních padající ze střechy - ach nebesa!, být vyvolen - vytržen - požehnán krví bezvýznamného zranění a propuštěn do náruče těch zasněžených vrcholů - ach, Switzerland! - rozvíjejících se jako bílá vlajka - pacifické civilní Švýcarsko s tou jeho zázračnou neutralitou, tou nestrannou nestranností, s těmi jeho pakty o neútočení a Mezinárodním červeným křížem - usmíření nalevo, uvolnění napravo, tím údolím invalidů jsem v mládí putoval a bloudil - Carr z konzulátu! - křestním jménem Henry, tolik je mimo pochybnost, píše se o mně v knihách.

Co se týče toho ostatního, jsem ochoten diskutovat, i když s vaším dovolením nikoli korespondovat, o jednotlivých detailech a chronologii - mohu se mýlit v čemkoli, kromě své výšky, kterou uvádím víceméně přesně, a úspěchu svého vystoupení, které si pamatuji jasně, v náročné roli Filipa (Filipa ne, toho druhého) - v tom a v pocitu nesmírné úlevy z příjezdu do stavu klidu, tedy Švýcarska, nehybného středu roztočeného kola války. To je skutečně – (*Carr je nyní mladík v obývacím pokoji z roku 1917. Herec by si měl nejlépe prostě sundat třeba klobouk a župan - žádné paruky, vousy, líčidlo - Carrovo stáří by mělo být v hlase.*) - na Švýcarsku to nejdůležitější, že tady není žádná válka. I když je válka *všude jinde*, ve Švýcarsku žádná válka není.

BENNETT

Ano, pane.

(*Bennett vstoupí s tácem s čajem a chlebíčky pro dvě osoby.*)

CARR

Právě tato naprostá nepřítomnost bojechtivosti spojená s okázalou přesností pouličních hodin dodává této zemi onu uklidňující atmosféru neměnnosti. Člověk instinktivně cítí, že Švýcarsko nezmizí. Ani se nezmění v něco jiného. Nepochybně jste slyšel o léčivých vlastnostech švýcarského vzduchu. Těmi vlastnostmi se míní neměnnost.

BENNETT

Ano, pane.

CARR

Zoufalci, kteří slyšeli, jak hodiny bijí třináctou v Alsasku, v Terstu, v Srbsku a v Černé Hoře, kteří cítili, jak se pod nimi chvěje země v Estonsku, Rakousku-Uhersku a v Otomanské říši, přijedou do Švýcarska, a když se párkrát zhluboka nadechnou, zjistí, že zvonění a bzučení v uších se změnilo v uklidňující tikání a že země pod jejich nohama je pevná jako Alpy, i když se všude naklání. Dnes večer se přikláním k divadlu; připravte mi rovné kalhoty s modrým saténovým proužkem a stříbrný žaket. Vezmu si ty opálové knoflíky do manžet.

BENNETT

Ano, pane. Dal jsem vám noviny a telegramy na příborník, pane.

CARR

Je tam něco zajímavého?

BENNETT

Neue Züricher Zeitung oznamuje významné spojenecké vítězství a Züricher Post oznamuje významné německé vítězství, obojí s dobytím území po způsobení těžkých ztrát druhé straně s nepatrnými ztrátami na vlastní.

CARR

Ach ano... válka! Chudáci! Jak bych si přál, abych mohl být zpět v zákopech! - se svými soudruhy ve zbrani - v tom nádherném ovzduší v bahně a mezi dráty - v těch hrdinných dnech a děsivých nocích. Jaké požehnání spatřit úsvit! Být naživu znamenalo být v nebi! Nikdy v celé historii lidských konfliktů neexistovalo nic, co by sneslo s tím karambolem srovnání - Boží krvi! šrapnelům a granátům! - zápachu mrtvol! - Ježíši Kriste! - opuštění prostřáčky poslali nás do pekel - ora pro nobis - rychle! ne, *vytáhněte mě!* - tedy chci říci, co by se sneslo s tím karafiátem, rudě kropenatý, hedvábný nákrčník, naškrobený, lehce nažehlený, připevněný jednoduchou jehlicí, klopky z damašku - nebo hnědý, ne, béžový! - ne - *vytáhněte mě!* ty rovné kalhoty s modrým saténovým proužkem a hedvábný žaket. Vezmu si ty opálové knoflíky do manžet.

BENNETT

Ano, pane. Dal jsem vám noviny a telegramy na příborník, pane.

CARR

Je tam něco zajímavého?

BENNETT

Hlavním tématem je pořád válka, pane.

CARR

Ach ano... válka, pořád ta válka...

(Poznámka: tato scéna /a většina hry/ je řízena pamětí starého Carra, která není nijak zvlášť spolehlivá, a také jeho různými předsudky a bludy. Jedním výsledkem je, že příběh /podobně jako dětský vláček/ občas vykolejí a musí být postaven zpět na místo, kde sjel z dráhy.

Tato scéna má několik takových "časových smyček", naznačených opakováním dialogu mezi Bennettem a Carrem o "novinách a telegramech". Později ve hře dochází k podobným zacyklením, když Carrova paměť ztratí linku a zase ji naváže s

opakovanou replikou (např. Carr a Cecilie v knihovně). Může být žádoucí tyto momenty zdůraznit vnějším zvukem nebo světelným efektem či obojím. Uměle zesílený zvuk kukačkových hodinek by byl na místě, neboť odkazuje na dobu a Švýcarsko; v tom případě by mohly naturalistické kukačkové hodiny odbíjet v "současnosti" prvního monologu starého Carra. V každém případě účinek těchto časových smyček nemá být matoucí a mělo by být jasné, co se děje.)

Když jsem se to dozvěděl, byl jsem právě v Saville Row a hovořil s vrchním střihačem u Drewitta a Madge v kostkovaných kalhotách, trochu rozšířených pod kolena, dost neobvyklých. Vstoupil starý Drewitt nebo Madge a řekl mi to. Nikdy jsem Hunům nevěřil, poznamenal jsem, Bošům, odpověděl on a já, dosud neseznámen s tímto označením, jsem se otočil na podpatku a odešel k Trimettovi a Punchovi, kde jsem si objednal tvídové pumpky a jezdecký kabát s rozparky. Než mi je ušili, byl jsem už ve Francii. To byla velká doba! Úsvit nad zemí nikoho. Kapky rosy lesknoucí se na vlčím máku v ranním slunci - Na západní frontě klid... Prima, prima, prima...

BENNETT

Byl tu nějaký pán. Nechtěl čekat.

CARR

Co chtěl?

BENNETT

Nesvěřil se mi s účelem návštěvy, pane. Nechal tu navštívenku. *(Podává ji Carrovi na stříbrném tácku.)*

CARR

"Tristan Tzara. Dada dada dada." Koktal?

BENNETT

Mluvil francouzsky s rumunským přízvukem a měl monokl.

CARR

Evidentně se pokouší vydávat se za špiona. Tento druh ješitnosti bývá v Curychu za evropské války velice rozšířen a značně zvyšuje nepohodlí působené davy *skutečných* špiónů, kteří konspirují, jak se dostat do Odeonu a na Terasu, a téměř znemožňují sehnat stůl tam či onde.

BENNETT

Viděl jsem ho se skupinou přátel na Terasě, pane. Zda to byli konspirátoři či nikoli, jsem samozřejmě nepoznal.

CARR

Maskovat se za konspirátora, či v každém případě mluvit francouzsky s rumunským přízvukem a nosit monokl, je téměř stejně zkažené jako konspirátorem být; je to vlastně ještě zkaženější, neboť to vyvolává falešný dojem věrolomnosti a navíc přepřlňuje kavárny úplně bezdůvodně, nejsouc důsledkem ani opravdových intrik ani bona fide zrady - nebyl to koneckonců La Rochefoucauld, kdo ve svých Maximech napsal, že na jaře v Curychu za války gentleman těžko najde volné místo u stolu kvůli nepravým špiónům, sledujícím policejní nohsledy špehující špióny pozorující kontrašpióny *co je to za zatracenou zemi, když je tam i sýr děravý!!* *(Opět mimo mísu. Během předchozích slov Carr ničí vnitřek sýrového chlebičku.)*

BENNETT

Ano, pane. Dal jsem vám noviny a telegramy na příborník, pane.

CARR

Je tam něco zajímavého?

BENNETT

V Rusku došlo k revoluci, pane.

CARR

Opravdu? K jaké revoluci?

BENNETT

Společenské revoluci, pane.

CARR

Společenská revoluce? Jako že ženy chodí bez doprovodu do Opery a kouří tam, a podobně?

BENNETT

Ne zcela, pane. Jde spíše o revoluci proti rozkladné nerovnováze tříd v ruské společnosti.

CARR

Jakých tříd?

BENNETT

Pánů a poddaných. Bývalých. Pane.

CARR

Aha. Páni a poddaní. Třídy.

BENNETT

(bez výrazu jako obvykle) Došlo tam k násilnostem.

CARR

Chápu. No to mě vůbec nepřekvapuje, Bennette. Nerad bych se dělal po bitvě generálem, ale každému, kdo je jen trochu obeznámen s ruskou společností, bylo jasné, že se blíží den, kdy vykořisťované třídy, roztrpčené zanedbáváním svých zájmů, poplašené klesající hodnotou rublu a především dohnané k zoufalství drzou chamtivostí svých poddaných, povstanou proti svým komorníkům, lokajům, kuchařům a pážatům... Mimochodem, Bennette, podle vašich výkazů vidím, že ve čtvrtek večer, kdy u mne večeřel pan Tzara, jste zapsal spotřebu osmi lahví šampaňského. Již jsem s vámi několikrát hovořil o přednostech střídmosti, Bennette; tentokrát neřeknu víc než: mějte na paměti Rusko.

BENNETT

Ano, pane. Dal jsem vám noviny a telegramy na příborník, pane.

CARR

Je tam něco zajímavého?

BENNETT

Car abdikoval, pane. Moci se chopila prozatímní vláda v čele s princem Lvovem a s Gučkovem jako ministrem obrany, Miljukovem jako ministrem zahraničí a specialistou Kerenským jako ministrem spravedlnosti. Ministerské křeslo pro

Kerenského má získat vládě oblibu u širokých mas, ale autorita výkonné moci je už teď zpochybňována výborem dělnických zástupců, neboli "Sovětem", v němž se pro tuto chvíli sjednotily všechny odstíny socialistických názorů. Nicméně, neexistuje vyhlídka, že by socialisté okamžitě uchopili moc, neboť pokládají revoluci za naplnění proroctví Karla Marxe o *buržoazně kapitalistické éře* na cestě Ruska k socialismu. Podle marxistického dogmatu neexistuje způsob, jak by nějaká země mohla přeskóčit od samovlády k socialismu; zatímco *konečný* triumf socialismu je nevyhnutelný, jsa nutným vyvrcholením procesu dialektického materialismu, musí mu ze stejného důvodu předcházet buržoazně kapitalistické stadium vývoje. Teprve až dozraje čas, a ne dřív, nastane další revoluce vedená organizovanými průmyslovými dělníky čili "proletariátem". A tak povinností ruských marxistů je přivítat současnou buržoazní revoluci, přestože může trvat několik generací, než pomine. Věci se tedy jeví tak, že pokud si lze být vůbec něčím jistý, Rusko je na nejlepší cestě stát se parlamentní demokracií po britském vzoru.

CARR

To máte z novin či z kódovaného telegramu?

BENNETT

Pověsti, obecně šířené po Curychu davy špiónů, kontrašpiónů, radikálními umělci a verbeží všeho druhu. Byl tu pan Tzara, pane. Nechtěl čekat.

CARR

Nejsem si jistý, zda se mi líbí, že jste převzal tuhle módní novinku "volných asociací", Bennette.

BENNETT

Promiňte, pane. To jen proto, že pan Tzara je umělec...

CARR

Nepřipustím, abyste vynášel morální soudy o mých přátelích. Pokud je pan Tzara umělec, je to jeho neštěstí.

BENNETT

Ano, pane. Dal jsem vám noviny a telegramy na příborník, pane.

CARR

Je tam něco zajímavého?

BENNETT

Prozatímní vláda v Petrohradě právě vyhlásila svůj záměr pokračovat ve válce a získala si tak sympatie Britů a Francouzů. Nicméně výbor dělnických zástupců neboli Sovět nepovažuje válku za nic víc než imperialistické dobrodružství vedené na účet pracujících obou stran. Ten, kdo se účastní na tomto dobrodružství, je pranýřován originální frází, jejíž překlad je zřejmě "patolízalský lokaj kapitalismu", což je podle mého názoru zbytečně urážlivé.

CARR

(líně) Nejsem si jist, zda mě vaše názory příliš zajímají, Bennette.

BENNETT

(omluvně) Příliš zajímavé nejsou, pane. Nicméně existuje extrémní pozice zastávaná bolševickou stranou. Bolševická linie je, že jakási blíže neurčená, ale jedinečná vlastnost ruské situace, Marxem nepředvídaná, způsobila, že se buržoazně kapitalistická éra ruské historie smrškla do posledních pár dnů a že čas pro

proletářskou revoluci nyní nazrál. Nicméně bolševici tvoří v Sovětu malou menšinu a jejich vůdce, Vladimír Uljanov, známý též jako Lenin, je v exilu od nezdařené revoluce v roce 1905 a ve skutečnosti žije v Curychu.

CARR

Přirozeně.

BENNETT

Ano, pane - smím-li citovat La Rochefoucaulda, "Quel pays sanguinaire, même le fromage est plein des trous." Lenin se zoufale snaží vrátit se do Ruska, ale spojenci mu přirozeně nepovolí volný průchod. Ježto Lenin je skoro osamocen v prosazování bolševické ortodoxie, která je vskutku jeho vlastním výtvozem, jeho názory nemají v Petrohradu v současné chvíli žádnou váhu. Sázkař by vsadil milion ku jedné, že Leninův názor nezvítězí. Nicméně se soudí, že byste měl podniknout všechny kroky ke zjištění jeho plánů.

CARR

Já mám zjišťovat jeho plány?

BENNETT

Telegram od vyslance. *(Otočí se k odchodu.)*

CARR

Milion ku jedné.

BENNETT

Vsadil bych na něj libru, pane.

CARR

Vy ho znáte?

BENNETT

Ano, pane. A pokud zůstávají jakékoliv pochybnosti, britská Tajná služba nás ujišťuje, že člověk, na kterého je třeba dávat pozor, je Kerenský.

(Bennett odejde.)

CARR

(stranou) Bennett jako by vykazoval alarmující známky ironie. Vždy jsem zjišťoval, že ironie u nižších vrstev je první známkou rodícího se sociálního uvědomění. Teprve se ukáže, zda přeroste v pokus o ozbrojené převzetí prostředků výroby, rozdělování a obchodu anebo se vybije v liberálním žurnalismu.

BENNETT

(vstoupí) Pan Tzara.

(Tzara vstoupí. Bennett odejde.)

CARR

Jak se máš, můj milý Tristane? Co tě sem přivádí?

(Tento Tzara [bude ještě jiný] je nesmyslná rumunská postava. Jeho vstup může doprovázet odpovídající hudba.)

TZARA

(temperamentně) Zábafa, zabafa! Co jiného? Ty ofšem jako obfykle jíš a piješ, 'Enri?! - 'allo - 'allo, co jsou fšechny ty čajníky, atakdál? Pšijde někdo? Doufám, že Gfendolen! - miluji ji, 'Enri - pšijel jsem tramfajem výhradně za tím účelem, abych jí nabídl sňatek - ha - ha!

BENNETT

(vstoupí) Slečna Gwendolina a pan Joyce.

(Vstoupí Gwendolina a James Joyce. Bennett zůstane u dveří. Gwendolina a Tzara jsou fascinováni jeden druhým. Sotva si toho všimneme, neboť Joyce učiní vlastní entré.)

JOYCE

Jsem Joyce! - Přeji vám dobré ráno
omluvné slovo teď musí být vzdáno
že přicházím v praxi
nečekán jaksi
k čertu, já neměl na vybráno

(Tento Joyce je evidentně nesmyslná irská postava. Celá scéna má podobu limericku.)

CARR

Ach... pardon... řek byste to znova?

JOYCE

Ksakru - tak začnu vysvětlovat
Řekli mi, že u pana Carra...

TZARA

Slečna Carrová!

GWENDOLINA

Pan Tzara!

JOYCE

(poprvé spatří Tzaru) James Joyce mám tu čest se slovat.

GWENDOLINA

Ach! Pardon! Já myslela, že se znáte! Henry - Pan Joyce!

CARR

Jak se máte?

JOYCE

Těší mě!

TZARA

Dobrý den!

JOYCE

Chtěl jsem se omluvit všem,
že jsem nepozván přišel o páté.

CARR

Povězte... nejste snad poeta?

JOYCE

Jakže, mé dílo už proniklo do světa?

CARR

Ne, ale cosi na vašem jazyku mi říká, že jste...

JOYCE

Ir.

CARR

Z Limericku?

JOYCE

Z Dublinu...

CARR

Ovšem, jaký jsem popleta!

GWENDOLINA

Je chudý, hladoví málem.

JOYCE

To jen druhé kaviárem
slov krmím a sám trpím strachy.

TZARA

Pozor ten bude chtít prachy.

JOYCE

Mluvím jen zde s panem...

CARR

(polkne) Carrem.

GWENDOLINA

Pan Tzara má dvě velké vášně -
on tvoří sochy a básně,
z moderních tvarů

předčítá v baru

a dělá to velice krásně.

JOYCE

Dovolte, ale tuším a hádám,

že pan Carr nemá zájem o dada.

TZARA

Své produkce dávám týdně.

JOYCE

(Carrovi) Jde o to, že jsem na tom bídňě.

CARR

Aha, tak v tom je ta zrada.

Mám strach, že peněz pro něj tu není...

GWENDOLINA

Počkej, pan Joyce chystá představení

a měli jsme pocit,

že je v tvé moci...

CARR

Ach...!

JOYCE

Pár liber... jde přece o umění.

CARR

To věc je pak jiná, že je?

Má vláda umění přeje.

TZARA

Pak jsem tedy anti.

GWENDOLINA

Vy že jste Dante?

JOYCE

Libra vás nezabije.

CARR

I Němci mají kulturní styky

se švýcarskými, jak se to...

JOYCE

Labužníky.

CARR

To cenu má dvaceti tanků.

JOYCE

Nebo spíš deseti franků.

CARR

Však britská kultura...

JOYCE

Nejméně dvacet... Vezmu s díky.

TZARA

(pohrdlivě) Kultura a rozum!

JOYCE

Deset.

TZARA

Chce se mi z toho brečet.

GWENDOLINA

Jak pěkné... Je to opravdu k pláči...

JOYCE

I pět mi v nejhorším stačí.

TZARA

Psát je jen obscénně mečet.

Klasika je umět se ohnout!

GWENDOLINA

Ach!

TZARA

Mozart a Beethoven - co šlohnout!

GWENDOLINA

Ach!

TZARA

Náhodné smetí.

GWENDOLINA

Co řekly by tety!

TZARA

Logika je prostě -

GWENDOLINA

Jak ten čas letí!

JOYCE

(Bennettovi) Přispěl byste mi pěti?

GWENDOLINA

Měla jsem strach, že řekne "hovno".

(Příliš pozdě si zacpe rukou ústa, Carr usilovně přemýšlí.)

CARR

Vždyť už to mám! *Jolanta!*

TZARA

Obscénní!

CARR

Vážně?

TZARA

Avanti!

Gut'n Tag! Adios!

GWENDOLINA

Au revoir!

TZARA

Vamos!

BENNETT

Herzliche Grüsse deiner Tante!

(Bennett za Tzarou a Gwendolinou zavírá dveře. Celý výstup byl od začátku do konce manický. Ted' končí, ale Joyce zůstává na scéně jako pohrobek.)

JOYCE

Setkal jsem se s rumunským poetou,

co pletl si básnění s ruletou

Spoléháním na náhodu

dokázal rozčeřit vodu

a laškoval trochu no... s tuhletou...

(Světlo mezi slokami slábně.)

Náhodný básník z Hibernie,

či možná z té druhé gubernie

pomocí koše

k závěru došel

že život náhodou nádherný je

Nechci-li zdlouhavě vysvětlovat

řeknu, že musím jít zapracovat

na knize o Bloomovi

a hned je to hotový.

(Odejde.)

(Pauza. Matné světlo na nehybném Carrovi v křesle.)

CARR

Můžeme tedy snad pokračovat. *Curych ve vzpomínkách.*

(Normální světlo.)

BENNETT

(vstoupí) Pan Tzara.

(Vstoupí Tzara, Bennett odejde.)

CARR

Jak se máš, můj milý Tristane? Co tě sem přivádí?

(Tzara stejně jako Carr je jako vystřížený z "Jak je důležité míti Filipa".)

TZARA

Inu, zábava, zábava. Co jiného by mělo člověka kamkoli přivádět? Ty ovšem, Henry, jako obvykle jíš a piješ. Často jsem si všiml, že stoické principy jsou daleko přijatelnější pro lidi s epikurejskými zvyky.

CARR

(upjatě) Myslím, že v dobré společnosti je zvykem vypít si sklenici bílého rýnského, zvaného též hock, se sodou před obědem a velmi dobrým zvykem vypít si je po ránu. Začal jsem pít hock se sodou na nervy v době, kdy byly nervy v lepší společnosti v módě. Tuto sezónu je v módě dysentérie, ale já piji hock stejně, protože se pak cítím o hodně líp.

TZARA

Mohl by ses cítit líp i bez něj.

CARR

Kdepak, kdepak - post hock, propter hock.

TZARA

Ale můj milý Henry, příčinná souvislost už díky válce dávno není v módě.

CARR

Jak nelogické, když válka sama měla příčiny. Už jsem zapomněl, které to byly, ale bylo to tenkrát všechno v novinách. Něco o elegantní malé Belgii, ne?

CARR

Myslím zákopové válce.

TZARA

Ale já ti povím, Henry, že jsi ten čas mohl strávit ve Švýcarsku jako umělec.

CARR

(*chladně*) Můj milý Tristane, už jen být umělcem je jako žít ve Švýcarsku za světové války. Být umělcem v *Curychu v roce 1917* naznačuje stupeň samolibosti, nad nímž by se zamžily oči Narcisovi. Když jsem si poslal k Hamishi a Rudgemu pro jejich vojenský vzorník, reagoval jsem na pocity *patriotismu, povinnosti*, na svou lásku k svobodě, nenávisť k tyranii a svůj pocit solidarity s utlačovanými - myslím všeobecně, nikdy jsem si na Belgičany jako takové moc nepotrpěl. A kromě toho bych nemohl být umělcem *nikde na světě* - nedokážu dělat žádnou z těch věcí, kterými se rozumí Umění.

TZARA

Dělat věci, kterými se rozumí umění, se už nepovažuje za skutečný cíl umělce. Ve skutečnosti se to zavrhuje. Dneska je umělec někdo, kdo ztotožňuje umění s věcmi, které dělá. Člověk se může stát umělcem tím, že odhalí svůj zadek. Může se stát básníkem tím, že tahá slova z klobouku.

CARR

Ale to prostě mění význam slova umění.

TZARA

Vidím, že jsem se vyjádřil jasně.

CARR

Takže ty vlastně vůbec žádný *umělec* nejsi?

TZARA

Naopak. Právě jsem ti řekl, že jsem.

CARR

Ale to z tebe nedělá umělce. Umělec je někdo, kdo je nadán způsobem, který umožňuje více či méně dobře dělat něco, co mohou dělat jen špatné či vůbec ne ti, kdo tak nadáni nejsou. Pokud má vůbec nějaký smysl používat jazyka, pak ten smysl je v tom, že se zvolí slovo, aby zastupovalo určitý fakt nebo myšlenku, avšak nikoli jiná fakta nebo myšlenky. Můžu třeba tvrdit, že umím létat... Hledte, pravím, já létám. Ale ty se nepohybuješ dopředu, vznášeje se ve vzduchu, může někdo namítnout. Ale ne, odpovím, to už se nepovažuje za skutečný cíl těch, kdo umějí létat. Vlastně se to přímo zavrhuje. Dnes již letec neopouští pevnou půdu a ani by nevěděl jak. Chápu, říká můj poněkud zmatený tazatel, takže když říkáš, že umíš létat, používáš to slovo v čistě osobním významu. Vidím, že jsem se vyjádřil jasně, povídám. Tak tedy, řekne ten člověk s trochou úlevy, ty vlastně vůbec *létat* neumíš. Naopak, povídám, právě jsem ti řekl, že umím. Cožpak nechápeš, můj milý Tristane, že mě prostě žádáš, abych připustil, že slovo umění znamená cokoli, co chceš, aby znamenalo; ale já to nepřipouštím.

TZARA

Proč ne? Děláš přesně to samé se slovy jako *patriotismus, povinnost, láska, svoboda*, král a vlast, elegantní malá Belgie, srdečné malé Srbsko -

CARR

(*chladně*) Urážíš mé druhy ve zbrani, z nichž mnozí zemřeli na poli cti -

TZARA

- a čest - se všemi těmi tradičními sofismaty pro vedení sobeckých rozpínavých válek, předkládanými lidem pod pláštěm racionálních argumentů za doprovodu vlasteneckých písní... Korumpuje se hudba, jazyk musí rukovat. Slova najednou představují opačná fakta, opačné myšlenky. Proto je antiúmění uměním naší doby.

(*Hádka je čím dál rozhořčenější.*)

CARR

Ta drzost. Války se bojují proto, aby byl svět bezpečný pro umělce. Nikdy se to tak přesně nevyjadřuje, ale je to užitečný způsob, jak chápat, co vůbec znamenají civilizované ideály. Nejprostší způsob, jak poznat, zda dobro zvítězilo nad zlem, je podívat se na svobodu umělců. *Nevděk* umělců, vskutku jejich nepřátelství, nemluvě o ztrátě odvahy a selhání talentů, které vedly ke vzniku "moderního umění", prostě jen demonstrují svobodu umělce být nevděčný, nepřátelský, egocentrický a netaentovaný, svobodu, za kterou jsem šel do války.

TZARA

Války se bojují o naftové vrty a uhelné doly; o kontrolu nad Dardanelami nebo Suezským průplavem, o dobytí kolonií, v kterých lze levně nakupovat, a ovládnutí trhů, na kterých lze draze prodávat. Válka je kapitalismus bez rukaviček a mnozí, kdo jdou do války, to vědí, ale jdou do války stejně, protože nechtějí být hrdiny. Posadit se a nedělat nic vyžaduje odvalu. Ale oč je lepší žít statečně ve Švýcarsku než zbaběle umřít ve Francii, nehledě na to, co ti to udělá s kalhotama.

CARR

Můj Bože, ty malej rumunskej špindíro - ty zatracenej cikáne - ty nafoukanej užvaněnej chytráckej bohémsko-intelektuálskej balkánskej hajzle!!! Myslíš si, že všemu rozumíš! - zatímco my ubozí tupci si myslíme, že bojujeme za ideály, ty pronikavě chápeš, co se děje *doopravdy*, vespod! - máš na to dokonce i frázičku! Ty pedante! Myslíš si, že tvé fráze jsou skutečnou sumou každodenního života každého člověka? - *kapitalismus bez rukaviček*? - myslíš si, že tak to opravdu prožívá četa vyslaná přestříhat dráty a chycená v křížové palbě uprostřed země nikoho? (*Zuřivě.*) Je to v Curychu poslední móda! - Ty panáku! Já ti povím, co se *doopravdy* děje: šel jsem do války, protože to byla moje povinnost, protože mě má země potřebovala, a tomu se říká *patriotismus*. Šel jsem do války, protože jsem věřil, že ti nudní prťaví Belgičani a ti neschopní francouzští žabožrouti mají právo být hájeni před německým militarismem, a tomu se říká *Láska ke svobodě*. Tak se mají věci vespod a žádný bolševický zbabělec mi nebude říkat, že jsem skončil v zákopech proto, že na kuličkových ložiscích se dá vydělat!

TZARA

(*hřímá*) *Přesně tak!* Skončil jsi v zákopech, protože 28. června 1900 se dědic rakousko-uherského trůnu oženil pod svou úroveň a zjistil, že žena, kterou miluje, vedle něj při královských příležitostech nikdy nesmí sedět, leda! když on vystupuje ve své vojenské funkci jako generální inspektor rakousko-uherské armády - a v této funkci se tudíž rozhodl navštívit armádu v Bosně, aby *alespoň v den výročí své svatby*, 28. června 1914 mohli jet bok po boku v otevřeném kočáře ulicemi Sarajeva! (*Sentimentálně.*) Ach! (*Pak spráskne ruce, jako když vystřelí.*) Anebo jinak vyjádřeno

CARR

(*tiše*) Jsme zde, protože jsme zde... protože jsme zde protože jsme zde... jsme zde protože jsme zde protože jsme zde protože jsme zde...

(*Carr přešel do velmi tichého, podvědomého nápěvu, Tzara se přidá, ale na stejný nápěv opakuje slovo "da-da". Světla potemní. Zpěv sílí, když Carr začne opět mluvit, Tzara ještě chvíli dál tiše prozpěvuje.*)

Velká doba! Úsvit nad zemí nikoho. Kapky rosy na vlčím máku za jitřního slunka! Oživající zákopy!... "Dobré jitro, desátníku! Na západní frontě klid?"... "Prima, pane!" - "Pokračujte!" - Ten nádherný duch v zákopech - nikdy v celé historii lidských konfliktů neexistovalo nic, co by se vyrovnalo odvaze, soudružství, vřelosti, chladu, bahnu, smradu - strachu - hlouposti - Ježíšikriste, nebýt té požehnané nohy! - nikdy jsem si nemyslel, že budu vyvolen, vytržen, požehnan krví demobilizujícího zranění - ach, *nebesa!* - a propuštěn do záhybů sněhobílých péřových postelí, pacifistického civilního ráje!, s tou jeho mystickou švýcarskostí, dohodnutou srdečností!, Kriste Ježíši, já jsem z toho venku! - v údolí invalidů - Carr z konzulátu!

(*Světla se opět rozjasní*)

A co vás sem přivádí, můj milý Tristane?

TZARA

Inu, zábava, zábava... Co jiného by mělo člověka kamkoli přivádět? Ty ovšem, Henry, jako obvykle jíš.

CARR

Myslím, že v dobré společnosti je zvykem se v pět hodin lehce občerstvit. A kdes byl od minulého čtvrtka?

TZARA

Ve veřejné knihovně.

CARR

Co tam, proboha tě prosím, děláš?

TZARA

To se pořád ptám sám sebe.

CARR

A co sis odpověděl?

TZARA

"Pst!" Cecilie nemá ráda řečnění v oddělení příruček.

CARR

Kdo je Cecilie? A je opravdu tak krásná a dobře vychovaná, jak to zní? Cecilie je jméno, které si na křtech v lepších kruzích velmi považují.

TZARA

Cecilie je knihovnice. Mimochodem, znáš někoho, kdo se jmenuje Joyce?

CARR

Joyce je jméno, které by u křtitelnice vystavilo dítě leda ironickým poznámkám.

TZARA

Ne, ne, pan Joyce, irský spisovatel, převážně limericků, pokřtěný James Augustin, i když zapsaný, díky omylu magistrátního úředníka jako James Augusta, což je skutečnost nepřilíš známá.

CARR

To jsem skutečně nevěděl. Jenže já jsem se o irské záležitosti nikdy nezajímal. V lepší společnosti by se to považovalo za známku počínající vulgárnosti s radikálními podtóny.

TZARA

Válka zastihla Joyce a jeho ženu v rakousko-uherském Terstu. Dostali se do Švýcarska a usadili se v Curychu. Joyce bydlí v Universitätstrasse a často ho lze vidat v knihovně a v kavárnách například v černém pruhovaném saku se šedými kalhotami se vzorkem rybí kosti, či v hnědém saku s černými pruhovanými kalhotami, či v šedém saku se vzorkem rybí kosti s hnědými kalhotami, což jsou všechno nesourodé poloviny rozmanitě rozpolcených nedělních obleků: třídí jazyk do listů kontraktního bridže. Jeho limericky jsou prý zajímavější, i když těžko vyvolají revoluci - mimochodem, znáš někoho, kdo se jmenuje Uljanov?

CARR

Začíná pro mě být velmi obtížné sledovat tento rozhovor. A pořád jsi mi ještě neřekl, co jsi dělal ve veřejné knihovně. Vůbec jsem netušil, že se básníci v dnešní době zajímají o literaturu. Anebo se zajímáš spíš o Cecilii?

TZARA

Dobrý Bože, ne. Cecilie je docela pěkná a dobře vychovaná, jak jste odhadl, ale její názory na poezii jsou velmi staromódní a její znalost básníků, stejně jako čehokoli jiného, je excentrická, jsouc založena na abecedním pořadí. Postupuje kupředu regál od regálu. Přečetla už Allinghamu, Arnolda, Belloka, Blakea, Roberta Browninga i Elisabeth Barrett Browningovou, a tak dále až tuším ke Gé.

CARR

Kdo je Allingham?

TZARA

"Na zalesněné hory, do hloubi strmých strží, my nechodíme lovit, neb strach nás doma drží." Cecilie by se dívala na všechny básně vytažené z klobouku s krajním podezřením. A hledme - nač všechny ty šálky? - a nač okurkové chlebičky? Kdopak přijde na čaj?

CARR

To je pro Gwendolinu - obvykle přichází touto hodinou.

TZARA

To je báječné a popravdě řečeno nikoli nečekané. Jsem do Gwendoliny zamilován a přišel jsem výhradně za tím účelem, abych ji požádal o ruku.

CARR

No to je překvapení.

TZARA

Jistě ne, Henry; dávám svoje city ke Gwendolině jasně najevo.

CARR

Ovšem že ano, milý příteli. Ale mé překvapení pramení ze skutečnosti, že jsi se jistě setkal s Gwendolinou ve veřejné knihovně, neboť odsud tento týden každé ráno odcházela s tím, že právě tam má namířeno, a Gwendolina je přísně pravdomluvné děvče. Vlastně jsem s ní o tom musel jako její starší bratr promluvit. Neukožená pravdomlupnost může mladé dívce získat pověst neupřímnosti. Zažil jsem úplně obyčejné dívky, nemající co skrývat, které se staly hvězdami londýnské společenské sezóny čistě díky vhodně volené proľhanosti.

TZARA

Ach, ujišťuji tě, že Gwendolina ve veřejné knihovně byla. Ale musel jsem ji obdivovat z povzdálí, přes celou vzdálenost, která dělí oddělení Ekonomiky od Cizích jazyků.

CARR

Neměl jsem tušení, že Gwendolina zná nějaké cizí jazyky, a nejsem si jistý, zda s tím souhlasím. Taková věc může dívce jedině rozšířit obzory.

TZARA

V téhle knihovně patří do Cizích jazyků angličtina.

CARR

Jaké originální uspořádaní. Zdůvodňuje se to nějak?

TZARA

(netrpělivě) Jde o to, Henry, že s ní nemohu mluvit o samotě.

CARR

Ach, ano - její gardedáma.

TZARA

Gardedáma?

CARR

Ano - snad si nemyslíš, že bych nechal svou sestru bez doprovodu ve městě obývaném převážně cizinci. Gwendolina si v Curychu našla přítelkyni. Gwendolina mě ujišťuje, že jsou neustále spolu a z popisu, který jsem z ní vymámil pomocí diskrétních otázek, je jasné, že na ni ta dáma má jistě dobrý a umravňující výchovný vliv, neboť je středního věku, prostého oděvu, obrýlená a slyší na jméno Joyce, ach dobrá nebesa. Jde mu o její peníze?

TZARA

Pouze v směšně malých splátkách. Tvrdí, že píše román, a učinil z Gwendoliny svou žákyni. Ona mu přepisuje, vyhledává věci v příručkách atakdál. To nebohé děvče je tak nevinné, že ji ani nenapadne zamyslet se na chvíli nad tím, jaká kniha asi může vzniknout z odkazů na Homérovu Odysseiu a Seznam dublinských ulic z roku 1904.

CARR

Homérova Odysseia a Seznam dublinských ulic?

TZARA

Z roku 1904.

CARR

Připouštím, že je to nezvyklá kombinace zdrojů, leč ne zcela bez možností. A v každém případě se není třeba chovat, jako by už Gwendolina byla tvoje žena. Nejsi s ní dosud ženat a já nemyslím, že vůbec kdy budeš.

TZARA

Proč u všech všudy tohle říkáš?

CARR

Tedy za prvé, dívky si nikdy neberou Rumuny a za druhé, já k tomu nesvolím.

TZARA

Že ty k tomu nesvolíš?

CARR

Můj milý hochu, Gwendolina je má sestra a než ti dovolím, aby sis ji vzal, musíš mi řádně vysvětlit záležitost s Jackem.

TZARA

S Jackem? Co tím míníš, pro všechno na světě? Co míníš záležitostí s Jackem, Henry? Neznám nikoho, kdo by se jmenoval Jack.

CARR

(vytáhne z kapsy legitimaci do knihovny) Nechal jsi to tady, když jsi tu naposledy večeřel.

TZARA

Chceš říct, žeš celou tu dobu měl mou legitimaci do knihovny? Musel jsem platit pokutu za vydání duplikátu.

CARR

To byla od tebe marnotratnost, jelikož ti ta legitimace nepatří. Zní na jméno pan Jack Tzara a ty se nejmenuješ Jack, ale Tristan.

TZARA

Nejmenuji se Tristan, jmenuji se Jack.

CARR

Vždycky jsi mi říkal, že se jmenuješ Tristan. Každému jsem tě představoval jako Tristana. Slyšíš na jméno Tristan. Tvoje proslulost v baru Meierei je pevně spojena se jménem Tristan. Je tedy holý nesmysl říkat, že se nejmenuješ Tristan.

TZARA

V baru Meierei se jmenuji Tristan a v knihovně se jmenuji Jack a ta legitimace byla vydána v knihovně.

CARR

Psát - nebo aspoň tahat slova z klobouku - pod jedním jménem a vystupovat ve veřejné knihovně pod jiným jménem je pochopitelná prozíravost - ale já nevěřím, že je to celé vysvětlení.

TZARA

Můj milý Henry, vysvětlení je zcela prosté. Jednou loni, nedlouho po našem triumfálním koncertu pro sirénu, řehtačku a hasicí přístroj, jsme s partičkou popíjeli pivo v Café Zum Adler – já, Hans Arp, Hugo Ball, Picabia... Arp si jako obyčejně strkal teplý loupák do nosu a já s pomocí nůžek tiše vylepšoval jeden Shakespearův sonet.

CARR

Který?

TZARA

Tuším osmnáctý, ten, co začíná

„Vergleichen solle ich dich dem Sommertag,

Da du weit lieblicher, weit milder bist?“

CARR

Ale v němčině to snad přece nestojí za námahu.

TZARA

(vesele) Je to naprosto zbytečné. Kdyby to nebylo zbytečné, tak by to nebylo dada. No a kdo nevstoupil dovnitř jako Uljanov, známý též jako Lenin, se skupinou zimmerwaldistů.

CARR

To zní jako poslední slovo v revolučním socialismu.

TZARA

Je to tak. V Zimmerwaldu jsme v roce 1915 vyzvali dělníky celého světa, aby vystoupili proti válce.

CARR

Vy jste je vyzvali?

TZARA

No, večerívám s nimi, a to jsem právě tenkrát dělal, když kdosi u barového klavíru začal hrát Beethovenovu sonátu. Lenin se úplně sesypal a když se vzpamatoval, otřel si oči a do koho jiného se nepustil než do dadaistů. „Dekadentní nihilisté! Zmrskat je by bylo málo!“ - atakdál. Mé jméno mu naštěstí nic neříkalo, ale o pár dní později jsem se s ním setkal v knihovně a on mě představil Cecilii. "Tzara!" vykřikla. "Doufám, že ne ten dadaista!" Cítil jsem, jak se na mě Lenin dívá. "To je můj mladší bratr Tristan," odvětil jsem. "Velice trapné. Pro rodinu je to hrozná rána." Když jsem vyplňoval přihlášku do knihovny, první jméno, které mě napadlo, bylo bůhvíproč Jack. Dopadlo to nakonec docela dobře.

CARR

(s velkým zájmem) Cecilie zná Lenina?

TZARA

Ach ano, udělal si z Cecilie věrnou žačku. Pomáhá mu s knihou o imperialismu.

CARR

(zamyšleně) Říkal jsi oddělení příruček?

TZARA

Shodují se ve všem, včetně umění. Jako dadaista jsem sám přirozeným nepřitelem buržoazního umění a přirozeným spojencem politické levice, ale na revolucionářích je podivné, že čím víc jsou nalevo, tím buržoaznější umění mají v oblibě.

CARR

Na tom není nic divného... Revoluce v umění vůbec nijak nesouvisí s třídní revolucí. Umělci jsou příslušníci privilegované třídy. Umělci umění absurdně přeceňují, což je pochopitelné, ale podivné je, že ho absurdně přeceňují i všichni ostatní.

TZARA

Neboť nejen chlebem živ je člověk.

CARR

Chleba stačí. Ale *uměním* živ být nemůže. Když jsem chodil do školy, měli jsme někdy odpoledne tak zvané práce na pozemku - plení, zametání, řezání dříví do kotelny, tyhle věci; ale když měl člověk omluvenku od ředitelky, měl dovoleno hrát si celé odpoledne v Umělecké dílně. Práce nebo umění. A máš omluvenku na *život*? (*Vášnivě.*) *Kde jsi ji dostal? Co je umělec? Z každého tisíce lidí jich devět set pracuje, devadesát se má dobře, devět se má hodně dobře a jeden šťastný parchant je umělec.*

TZARA

(*tvrdě*) Ano, přísámbůh - a když vidíš kresby, které vytvořil na stěnách jeskyně, a vzor, který jednoho dne vyryl nehtem do hliněného hrnce, pak si řekneš, *Můj Bože, patřím k těmhle lidem!* Nebyli to lovci a válečníci, kdo nás postavil na první příčku žebříčku vedoucího k logickému myšlení a trochu neobvyklému stříhu tvých kalhot.

CARR

Ale byli. Lovce vyzdobil ten hrnec, válečník vyryl antilopu na stěnu, umělec se vracel domů s kořistí. Všichni dohromady. Představa umělce jako zvláštního druhu člověka je největším úspěchem umění, a je to podvod!

TZARA

Můj Bože, ty zatracený anglický filistíně - ty ignorantský, chytrácký, rádoby buržoazní anglosaský hajzle! Když ti nejsilnější začali bojovat za svůj kmen a ti nejrychlejší lovit, byl to umělec, kdo se stal knězem a strážcem kouzla, které vytvořilo inteligenci z apetitu. Bez umělce by byl člověk jen kafemlejnkem. Jíst - žvýkat - srát. Lovit - *jíst* - bojovat - *žvýkat* - nařezat dříví - *srát*. Rozdíl mezi člověkem a kafemlejnkem je v umění. Ale ten rozdíl je čím dál tím menší a menší a menší. Umění si vytvořilo mecenáše a nechalo se zkorumpovat. Začalo oslavovat ambice a bohatství toho, kdo platí. Umělec popřel sám sebe: malovat - *jíst* - sochařit - *žvýkat* - psát - *srát*.

(*Změna osvětlení.*)

Bez umění byl člověk kafemlejnec: ale *s uměním* je člověk - kafemlejnec! To je poselství dada. - Dada dada dada dada dada dada dada dada dada dada dada dada dada dada...

(*Tzara řve a běsní. Carr zůstává nehybný. Bennett otevře dveře a osvětlení se vrátí k normálu. Všechno zpátky k "normálu".*)

BENNETT

Slečna Gwendolina a pan Joyce.

(*Objeví se Gwendolina a Joyce jako předtím, Bennett odejde.*)

JOYCE

Dobré jitro, James Joyce je moje jméno -

CARR

James Augusta?

JOYCE

(zaraženě) Byl to snad výstřel do tmy?

CARR

Vůbec ne - studuji poznámky pod čarou v irské exilové literatuře.

JOYCE

Vy znáte mé dílo?

CARR

Ne - pouze vaše jméno.

TZARA

Slečna Carrová...

GWENDOLINA

Pan Tzara...

CARR

...ale je na vás něco, co mi připomíná Limerick.

JOYCE

Dublin, neříkejte mi, že ho znáte?

CARR

Jen z průvodců a slyšel jsem, že se je chystáte změnit.

JOYCE

Ano.

GWENDOLINA

Ach! To je mi líto - jaká nezdvořilost! Henry - pan Joyce -

CARR

Jak se máte.

TZARA

Dobrý den.

JOYCE

Chtěl jsem jen říct -

GWENDOLINA

Znáte pana Tzaru, básníka?

JOYCE

Od vidění a podle pověsti; jsem však obětí očního zákalu a inflace. Nedávno jsem kráčet po Bahnhofstrasse a mé oči upoutala výkladní skříň galerie. Byl jsem téměř bez sebe bolestí.

GWENDOLINA

Pan Joyce o tom napsal báseň. Je to něco, co máte vy dva společného.

JOYCE

To těžko. Potíže pana Tzary jsou monokulární a podle pověstí simulované, zatímco já mám lékařská vysvědčení na zánět spojivek, zánět duhovky a srůst duhovky a jsem tak trochu mezinárodní trn v oku.

GWENDOLINA

Mám na mysli poezii. Napadla mě vaše báseň "Bahnhofstrasse", počínající

"Můj zrak se krutě vysmívá mi
když večer mívám výklady a krámy,
Jen dvě světla se v té mlze skví,
hvězda lásky a hvězda přátelství."

TZARA

(Joyceovi) Vaše mistrovské dílo ve mně vyvolává velké expektorace.

(Gwendolina vyjekne "Ach!")

Zasloužil byste si náhrobek.

(Ach!)

L'art pour l'art - já se vám defekuji!

GWENDOLINA

Dekuji.

TZARA

Jsem cizinec.

JOYCE

Já také.

GWENDOLINA

Ale je to ta nejkrásnější báseň, jakou jsem kdy slyšela. Mám dobrý sluch, nemyslíte pane Tzaro?

TZARA

Sluch je na vás to nejdokonalejší, slečno Carrová.

GWENDOLINA

To doufám, že ne. Dokonalost by neponechala žádného prostoru pro další vývoj.

JOYCE

A vy jste nečetla žádné z básní pana Tzary?

GWENDOLINA

Ke svému zahanbení nikoli - ale možná byste měl být zahanben vy, pane Tzaro.

TZARA

To uznávám - ale dá se to snadno a okamžitě napravit.

GWENDOLINA

(uzarděle) Ach, pane Tzaro!...

(Tzara ustoupí k příborníku či stolku, a začne plynule psát na velký kus bílého papíru.)

CARR

(Joyceovi) A co vy, Doris?

JOYCE

Joyce.

CARR

Joyce.

JOYCE

Nepřicházím za vámi jako básník, pane, ale jako manažer Anglické divadelní společnosti.

CARR

Manažer?

JOYCE

Ano.

CARR

No, pokud vám jde o peníze, obávám se...

GWENDOLINA

Ach, Henry! - pan Joyce se chystá uvést hru a myslel si, že tvoje oficiální podpora -

JOYCE

Raději to vysvětlím. Zdá se pane, že moje jméno má v britské kolonii v Curychu špatný zvuk. Zda je to mými příležitostnými příspěvky do neutralistického tisku či mojí verzí Pana Dooleye, počínající:

"Kdo je ten muž, jenž národy když zbrojí

lanovkou odjede domů a tam pak v klidu pojí,

A nad sladoučkým melounem veselím až mládne,

čta snůšky drzých řečí o tom, kdo světu vládne?"

- a končící:

"Je to Dooley, náš pan Dooley

nejchytřejší tvor, co naše země zná!

Nebohá Evropa se hroutí

pana Dooleye to nermoutí

on té staré dámě zpívá důli-důli-dá",

anebo nějakou úplně jinou příčinou, vzniká dojem, že hledám na obě strany stejně lhostejně.

CARR

A nehledíte snad?

JOYCE

Pouze jako umělec. Jako umělec přirozeně nepřikládám žádnou důležitost zvrátům a zákrutům politické historie. Ale přicházím sem nikoli jako umělec, nýbrž jako James A. Joyce. Jsem Ir. To nejhrdější, co o sobě Ir může říct, je - platil jsem si cestu...

CARR

Takže jde o peníze.

JOYCE

Pár liber by neškodilo - to jistě, leč přicházím spíše, abych dluh splatil. Nedávno, po dlouhých letech izolace a potíží, kdy byla moje práce neuznávána a dokonce tak nenáviděna, že ji spálil bigotní dublinský tiskař, ježto v Dublinu jiní než bigotní tiskaři nejsou, jsem na Seznamu občanských odměn obdržel 100 liber laskavostí ministerského předsedy.

CARR

Ministerského předsedy -?

JOYCE

Pana Asquitha.

CARR

Je mi velmi dobře známo, kdo je ministerským předsedou - Jsem zástupcem vlády Jeho Veličenstva v Curychu.

JOYCE

Ministerským předsedou je pan Lloyd George, ale tenkrát to byl pan Asquith.

CARR

Ach ano.

JOYCE

V této chvíli nedisponuji sto librami, ani jsem neměl v úmyslu splatit dluh stejnou mincí. Nicméně jsem se zmínil o Anglickém divadle. Rozmarem válečné štěstěny se Curych stal divadelním středem Evropy. Kultura je zde pokračováním války jinými prostředky - Italská opera proti francouzskému malířství - německá hudba proti ruskému baletu - ale nic z Anglie. Večer co večer se herci potácejí po rozrytých jevištích této alpské renesance a hovoří všemi jazyky kromě jednoho - jazyka Shakespeara - Sheridan - Wildea... Anglické divadlo má v plánu rozvinout repertoár mistrovských děl, která Švýcarům ukáží, kdo ovládá svět v dramatickém umění.

CARR

Gilbert a Sullivan - samozřejmě!

GWENDOLINA

A také vlastní hra pana Joyce *Vyhnaní*, která naneštěstí doposud -

JOYCE

O to vůbec nejde -

CARR

Věrnost?

JOYCE

Přesně tak. Všechno popořádku.

CARR

Mikádo! Piráti z Penzance!

JOYCE

Hodláme začít tím ryze anglickým klenotem *Jak je důležité míti Filipa*.

CARR

(pauza) To neznám. Ale slyšel jsem o té hře a nezamlouvá se mi. Je to hra napsaná irským - *(pohlédne na Gwendolinu)* gomoristou - Podívejte, Janici, můžou vám klidně říct, že vlada Jeho Veličenstva -

JOYCE

Přišel jsem vás požádat, abyste zahrál hlavní roli.

CARR

Cože?

JOYCE

Bylo by nám to ctí a potěšením.

CARR

Proč si proboha myslíte, že jsem schopen zahrát hlavní roli v *Jak je důležité míti Filipa*?

GWENDOLINA

Byl to můj nápad, Henry. Byl jsi na Etonu tak báječná Goneril v *Králi Learovi*.

CARR

Ano, já vím, ale -

JOYCE

Chybí nám dobrý herec, který by zahrál hlavní roli - výřečného a vtipného anglického gentlemana -

CARR

Filipa?

JOYCE

Filipa ne - toho druhého.

CARR

(v pokušení) Ne - ne - já absolutně -

JOYCE

Aristokratického - romantického - epigramatického - je to mladý dandy.

CARR

Dandy...?

JOYCE

Říká věci jako, jsem-li snad příležitostně trochu přehnaně vyparáděn, vynahrazuji to tím, že jsem až přehnaně vzdělán. To vám o něm dá všeobecnou představu.

CARR

Kolik převleků?

JOYCE

Dva úplné.

CARR

Městský či venkovský oděv?

JOYCE

Nejdřív ten první a pak ten druhý.

CARR

Domácí nebo společenský?

JOYCE

Obojí.

CARR

Letní nebo zimní?

JOYCE

Léto, ale ne moc teplé.

CARR

Neprší?

JOYCE

Na nebi ani mráček.

CARR

Ale mohl by mít třeba - slamák?

JOYCE

Je to výslovně předepsáno.

CARR

A není třeba - v pyžamu?

JOYCE

To je výslovně zakázáno.

CARR

Ani ve smutku?

JOYCE

Ne, to ten druhý - Filip.

CARR

(si zamne ruce) Krátce hru popište a vynechejte všechny nepodstatné detaily.

JOYCE

Opona se zvedá. Byt v Mayfairu. Kolem odpoledního čaje. Vstoupíte v lahvově zeleném sametovém smokingu s černým šňůrkovým zapínáním - bílých punčochách, dokonalém nákrčníku, pérkách a kalhotách podle vlastního výběru. Druhé jednání.

CARR

Budu s tím mít určité výdaje.

JOYCE

Růžová zahrada. Po obědě. Pár epizodek drobných postav. Vstoupíte v šarmantním oděvu na zahradní večírky - opentleném slamáku, pestře zbarvených botách a kalhotách podle vlastního výběru.

CARR

(okamžitě) Smetanový flanel.

JOYCE

Třetí jednání. Ranní salonek. O chvíli později.

CARR

Převlek?

JOYCE

Možná kdybychom pozměnili jednu dvě repliky dialogu...

CARR

Máte s sebou výtisk té hry?

JOYCE

Mám ho zde.

CARR

Pojďme ho tedy prostudovat do vedlejší místnosti.

(Carr otevře Joyceovi dveře "svého" pokoje.)

JOYCE

Co se týče těch dvou liber -

CARR

(sahá štědře po peněžence) Můj milý Phyllisi...! *(a zavírá za sebou dveře.)*

(Pauza. Štronzo.)

GWENDOLINA

(nepřítomně) Gomorista... Teplouš pitomá.

(Tzara pokročí dopředu s výjimečnou nesmělostí. V ruce drží klobouk jako přetékaající mísu. Ukáže se, že zapsal Shakespearův sonet a rozstříhal ho na jednotlivá slova, která vložil do klobouku.)

TZARA

Slečno Carrová...

GWENDOLINA

Pan Tzara! - snad již neodcházíte? *(Klobouk.)*

TZARA

Ne, dokud vám nenabídnu svou báseň. *(Podává jí klobouk.)*

(Gwendolina do něj nahlédne.)

GWENDOLINA

Vaše technika je neobvyklá.

TZARA

Každá poezie je jen znovu zamíchaná sada obrázkových karet a všichni básníci jsou podvodníci. Nabízím vám Shakespearův sonet, jenže již není jeho. Pochází z pramene, kde jsou jedinečně zorganizovány všechny mé atomy, a ruka náhody pod něj napsala mé jméno.

GWENDOLINA

Který sonet - to byl?

TZARA

Osmnáctý.

GWENDOLINA

"Mám tebe k jasnému dni léta přirovnat?

Není tak líbezný ani tak srdci milý;

vždyť v máji opírá se vítr do pupat

a léto, léto též trvá jen krátkou chvílí;

(a pokračuje za doprovodu romantického orchestru)

někdy to nebeské oko až příliš plá

a jindy jeho tvář nevyjde zase z tmy,

a každá krása zde od krásy odpadá,

jak velí náhoda nebo běh přírody;

Tvé věčné léto však se nikdy nezmění,

ty nikdy neztratíš nynější jas své krásy,

tebou se nebude smrt chlubit, že jdeš s ní:

v mých věčných verších tu přetrváš všechny časy,

Vždyť dokud bude zde žít a číst kdokoliv,

dotud zde budeš ty v mých slovech také živ.“

TZARA

Ano, tenhle.

GWENDOLINA

Vy ho chcete cupovat za špatné verše? (*Upustí hrst slov z ruky, znovu sáhne do klobouku a její smutek se začne měnit v hněv.*) To jsou jen zmatená slůvka, můj pane.

TZARA

Ano, madam.

GWENDOLINA

Opravdu bych si přála, aby vás bozi učinili poetičtějším.

TZARA

Nevím, co je poetické. Znamená to poctivé slovem i činem? Znamená to opravdové?

GWENDOLINA

Ten, který nás stvořil s tak velkou schopností řeči, hledě dopředu i vzad, nám tu schopnost a božský rozum jistě nedal, aby v nás planě odumřely.

TZARA

Nenarodil jsem se pod planetou rýmu. Ti mladíci obratného jazyka, kteří se dokáží vrýmovat do dívčí přízně, se z ní zase dokáží vyargumentovat zpátky. A to by mě dokázalo rozběsnit - *není* nad cupovanou poezii.

GWENDOLINA

(*rozzuřeně pozvedne hlas*) Svou poctivost a lásku cupujete - Ponechte klobouk svému pravému účelu, nasadte si jej na hlavu! (*Spolkne slzu.*) Raději bych tu měla svou knížku veršů a sonetů než čtyřicet šilinků. (*Odvrátí se.*)

(*On k ní přistoupí s nabízeným kloboukem.*)

TZARA

(*něžně*) Neb ale umřel a lepší básník byl, čti mne jen pro mou lásku, jeho pro jeho styl.

(*Gwendolina zaváhá, pak ale vytáhne z klobouku první útržek papíru.*)

GWENDOLINA

"Milá."

(*Pokračuje, ponechávajíc si kousky papíru, které vytahuje.*)

svých líbezných poupat

plá z tmy tvé věčné léto

můj není tak krátký

od přírody -

opírá se jen krátkou chvílí

je to nebeské!

(Tiše vykřikne při slově nebeské, obrátí se zády ke klobouku a poodstoupí od Tzary, který vytáhne pár dalších slov a uklidní atmosféru...)

TZARA

líbezný den, nynější léto přetrvá...

GWENDOLINA

(dosud zardělá) Prosím vás, pane Tzaro, nemluvte mi o počasí. Když se mnou lidé mluví o počasí, jsem si vždy jistá, že mají na mysli něco jiného.

TZARA

(k ní přistoupí) Já také mám na mysli něco jiného, slečno Carrová. Obdivuji vás od chvíle, kdy jsem vás poznal.

(Hodí své papírky do klobouku, ona učiní totéž se svými, on klobouk odloží.)

GWENDOLINA

I vy jste mě vždy neodolatelně přitahoval. Ani předtím, než jsem vás poznala, jste mi zdaleka nebyl lhostejný. Jak víte, pomáhala jsem panu Joyceovi s jeho novou knihou, o níž jsem přesvědčena, že je geniální, a jsem rozhodnuta mu zajistit všeobecné uznání, jaké si zaslouží. Bohužel však dívka z lepší společnosti má jen málo příležitostí k intelektuálním kontaktům. Když mi Henry řekl, že má přítele, který vydává časopis o všem, co je v literatuře nejnovějšího a nejlepšího, věděla jsem, že je mi souzeno se do vás zamilovat.

TZARA

(užasle) Vy mne opravdu milujete, Gwendolino?

GWENDOLINA

Vášnivě!

TZARA

Drahoušku, kdybys věděla, jak jsem šťastný.

GWENDOLINA

Můj milý Tristane!

(Obejmou se.)

TZARA

(se od ní odtrhne) Ale nechceš tím říct, že bys mne nemohla milovat, kdybych nesdílel tvůj obdiv k panu Joyceovi jako umělci?

GWENDOLINA

Ale ty ho sdílíš.

TZARA

Ovšem, já vím, že ano, ale co kdyby -

(Ona ho políbí na ústa. Obejmou se. Vrací se Joyce.)

JOYCE

Vstaňte, pane, z té pololežaté pozice!

(Tzara a Gwendolina od sebe odskočí. Joyce přejde k hlavním dveřím, vezme si klobouk, otevře dveře a osloví Tzaru.)

Máte monokl na nesprávném oku.

(Tzara si vskutku nasadil monokl nesprávně. Opravuje svou chybu. Joyce po své replice odešel.)

GWENDOLINA

Musím to říct Henrymu! *(Podává Tzarovi desky, které získala v Prologu.)* Tady je kapitola z knihy pana Joyce, kterou jsem mu přepisovala.

TZARA

Setkala ses ale někdy s dada, darling? Příště budeme dělat kapitolu, která má formu katechismu!

GWENDOLINA

Nikdy, da-da-darling!

(Gwendolina ho políbí a vběhne do Henryho pokoje. Domovní dveře se opět otvírají a Joyce se vrací a zastavuje na prahu. Od hlavy až po prsa je pokryt malými kousky bílého papíru nesoucimi jednotlivá slova Shakespearova osmnáctého sonetu, tj. Tzara použil Joyceův klobouk.)

JOYCE

Co to má znamenat?

TZARA

Neznamená to nic. Je to stejně bez významu jako příroda. Je to dada.

JOYCE

Uved'te jiné příklady dada.

TZARA

Zoologická zahrada po zavírací hodině. Logická gardénie. Zkrachovalý hazardní hráč. Úspěšný hazardní hráč. Vaječník, sport či kratochvíle pro horních deset tisíc, při níž hráči, pokrytí od hlavy k patě vaječnými žlutky, opouštějí hřiště.

JOYCE

Jste vynálezcem tohoto sportu či kratochvíle?

TZARA

Nikoli.

JOYCE

Jak se jmenuje jeho vynálezce?

TZARA

Arp.

JOYCE

Jakým důvěrným oslovením, vyjadřujícím současně a rovným dílem vlastnictví a přátelství, ho nazýváte?

TZARA

Můj přítel Arp.

JOYCE

Střídaje s jakým hovorovým výrazem odkazujícím na kvalitu a dlouhověkost?

TZARA

Starý dobrý Arp.

JOYCE

U koho našel podporu a přátelství?

TZARA

U Hugo Balla.

JOYCE

Popište Balla přívlastkem.

TZARA

Nekulatý. Vysoký, hubený, sacerdotální, německý.

JOYCE

Popište ho výčtem jeho činností a zájmů.

TZARA

Romanopisec, novinář, filozof, básník, umělec, mystik, pacifista, zakladatel kabaretu Voltaire v baru Meierei na Spiegelgasse číslo jedna.

JOYCE

Vedl si Ball deník?

TZARA

Ano.

JOYCE

Byl ten deník publikován?

TZARA

Ano.

JOYCE

Je ten deník veřejným majetkem díky vypršení ochranné lhůty autorských práv, jak je definována v bernské konvenci z roku 1886?

TZARA

Není.

JOYCE

Citujte z něj uvážlivě tak, abyste spojil maximální množství informací s minimálním právním rizikem.

TZARA

"Zašel jsem za panem Efraimem, majitelem baru Meierei a řekl mu: 'Chci založit noční klub.' Téhož večera četl Tzara stylově konzervativní básně, které dost okouzlejícím způsobem vytahoval z různých kapes kabátu."

JOYCE

Je to onen kabát?

TZARA

Ano.

JOYCE

V jakém směru je kabát horší a v jakém lepší než klobouk, v té míře, v jaké jsou zaměnitelné pro produkci poezie?

TZARA

Je *horší* než klobouk v tom, že jeden či oba rukávy mají tendenci viset před očima, což vede k riziku, že nositel přepadne přes okraj pódia. Je *lepší* než klobouk počtem kapes.

JOYCE

Doložte to diskrétní citací jakéhokoliv současného deníkáře, jehož správci pozůstalosti nemají tendenci k obsesivním soudním sporům kvůli zanedbatelným porušením autorského práva.

TZARA

"26. února přijel Richard Huelsenbeck z Berlína a třicátého března jsme dávali skvělou černošskou muziku. Pan Tristan Tzara dal podnět k prvnímu představení simultanistických veršů na světě, včetně vlastní simultánní poémy."

JOYCE

Citujte odděleně své vzpomínky na to, co bylo přednášeno simultánně.

TZARA

Začal jsem, "Boum boum boum il déshabille sa chair quand les grenouilles humides commencerent a brûler." Huelsenbeck začal, "ahoi ahoi des admirals gwirktes Beinkleid schnell zerfallt." Janco prozpěvoval: "Již slyším zvony za kopečkem v hodin pět, když káva je vřelá, čeká mě nějaká brunette, každý to dělá, dělá." Poéma se jmenovala "Admirál hledá podnájem".

(Po celou tuto dobu si Joyce odstraňoval kousky papíru z vlasů a šatů a házel je do klobouku na kolenou. Při slově "kouzlí" vykouzlí jakoby nic z klobouku bílý karafiát, evidentně zhotovený z kousků papíru. Obrátí klobouk vzhůru nohama, aby ukázal, že je prázdný. Hodí karafiát Tzarovi.)

JOYCE

Jak byste popsali tento triumf?

TZARA

(si zastrčí karafiát do knoflíkové dírky) Jako opravdový a zasloužený. Chvályhodný. Jako příklad po zásluze odměněné píle a půvabu.

(Joyce začne z klobouku vytahovat hedvábné kapesníky.)

JOYCE

Co, zredukováno na nejjednodušší reciproční formu, si Tzara myslel o tom, co si Ball myslí o Tzarovi, a co si Tzara myslel o tom, co si Ball myslí o tom, co si Tzara myslí o Ballovi?

TZARA

Myslel si, že si myslí, že ví, co si myslí, zatímco ve skutečnosti věděl, že ví, že ví, že to neví..

JOYCE

A věděl to?

TZARA

Věděl a nevěděl.

JOYCE

Co jiného přineslo dada výtvarnému umění, sochařství, poezii a hudbě než to, co do těchto činností vnesli již dříve v... *(Vytahuje z klobouku příslušné vlaječky.)*
...Barceloně, New Yorku, Paříži, Římě a Petrohradě například Picabia, Duchamp, Satie, Marinetti a Majakovskij, který vykřikoval své fragmentární verše ve žlutém saku s modrými růžemi namalovanými na tvářích?

TZARA

Slovo dada.

JOYCE

Popište rozumně a bez protiřečení a zvláště pak bez odkazů na lidi, kteří si cpou rohlíky do nosu, jak bylo slovo dada objeveno.

TZARA

Tristan Tzara objevil slovo dada náhodou v Larousseově slovníku. Říká se a on to nepopírá, že do slovníku náhodně vkládal rozřezávátko. Huelsenbeck vzpomíná, jak on objevil to slovo jednoho dne ve francouzsko-německém slovníku Hugo Balla v Ballově bytě, když tam Tzara nebyl. Hans Arp však prohlásil: "Tímto prohlašuji, že Tristan Tzara založil slovo dada 8. února 1916 v šest hodin odpoledne."

JOYCE

Došlo mezi Tzarou a Huelsenbeckem i k jiným sporům?

TZARA

Ano, došlo.

JOYCE

Týkajícím se?

TZARA

Týkajícím se významu a cílů dada.

JOYCE

Huelsenbeck požadoval například?

TZARA

Mezinárodní revoluční svaz všech tvůrčích mužů a žen na základě radikálního komunismu.

JOYCE

Na rozdíl od Tzarových požadavků na...

TZARA

Právo močit v různých barvách.

JOYCE

Každá osoba v různých barvách v různé době, či různí lidé v různých barvách ve stejné době? Či každý ve více barvách v každé době?

TZARA

Měla se tím vyjádřit myšlenka, že tvořit poezii by mělo být stejně přirozené jako močit -

JOYCE

(vstává: kouzlení je u konce) Doufám proboha, že ne do stejného klobouku.

(To už je na Tzaru příliš.)

TZARA

Přisámboh, je mi z vás k blití, vy arogantní irskej hnidopichu! Vy šilhovej, buranskej, zahnojenej pasáku! Vaše umění selhalo. Změnil jste literaturu v náboženství a je stejně mrtvá jako všechno ostatní, je to rozkládající se mrtvola a vy akorát vytáčíte figury na její tryzně. Na genialitu je příliš pozdě! Teď potřebujeme vandaly a znesvětitelé, prostoduché demoliční pracovníky, aby rozbili ta staletí barokních ozdůbek, aby strhli ten chrám, a tak konečně spojili hanbu a nutnost umělecké existence! Dada! Dada! Dada!! *(Začne rozbíjet všechno nádobí, které mu přijde pod ruku; když skončí, zaujme spokojenou pózu.)*

(Joyce se nepohne.)

JOYCE

Jste předrážděný mužíček s potřebou se vyjádřit, která daleko přesahuje váš přirozený talent. To není nic hanebného. Na druhé straně to z vás nedělá umělce. Umělec je kouzelník, který přichází mezi lidi, aby uspokojil - podle svého rozmaru - jejich potřebu nesmrtelnosti. Chrámů se kolem něho staví a boří, ustavičně a nepřetržitě, od Tróje až k flanderským bojištím. Pokud je v tom všem nějaký smysl,

přežívá v umění, ano, i v oslavách tyranů, ano, i v oslavách úplných nul. Co by dnes zůstalo z trojské války, kdyby ji umělcova ruka pominula? Prach. Zapomenutá výprava organizovaná řeckými obchodníky hledajícími nové trhy. Drobné přerozdělení rozbitých hrnců. Avšak nás obohatil ten příběh o hrdinech, zlatém jablku, dřevěném koni, o tváři, která vyslala tisíc lodí - a především o Odysseovi; tulákovi, nejlidštějším, nejúplnějším ze všech hrdinů - manželovi, otci, synovi, milenci, rolníkovi, vojákovi, pacifistovi, politikovi, vynálezci a dobrodruhovi... Je to téma tak obrovité, že se skoro bojím ho ztvárnit. A přece se svou dublinskou odysseou zdvojnásobím tu nesmrtelnost, ano, přísámbůh, *tahle* mrtvola bude ještě nějakou dobu tančit a *zanechá svět přesně tak, jak ho našla* - a pokud ji chcete zahnat do hrobu svými módními kejkly, silně bych vám doporučoval, abyste se pokusil najít trochu geniality a pokud možno i jemnosti, než bude po všem. Přeji vám dobré ráno, pane Tzaro! (*A s tím Joyce vytáhne z klobouku králíka, nasadí si klobouk na hlavu a odejde s králíkem v ruce.*)

(*Za scénou slyšíme Carrův hlas.*)

CARR

(*za scénou*) "Vskutku, pokud nám nižší třídy nepůjdou příkladem, k čemu tu vůbec jsou? Zdá se, že nemají žádný třídní smysl pro morální zodpovědnost."

(*Tzara přešel ke Carrovým dveřím. Otevře je a vejde dovnitř.*)

(*za scénou*) "Jak se daří, milý Filipe? A co tě přivádí do města?" - "Inu, zábava, zábava - ty ovšem, Algy, jako obvykle jíš..." (*Carr vstoupí jako starý Carr s knihou v ruce.*) Algy! Ten druhý. Osobní triumf v náročné roli Algernona Montcrieffa. Theater zur Kaufleuten na Pelikanstrasse, jeden jarní večer, Anglické divadlo s oním ryze anglickým klenotem "Jak je náležité míti -" Teď jsem zapomněl toho prvního. Od Oscara Wildea, Henry Carr jako Algy. Další role hráli Tristan Rawson, Cecil Palmer, Ethel Turnerová, Evelyn Cottonová... ostatní nestojí za řeč. Čtyři franky za lupen a plno do posledního místečka, ten irský hulvát a jeho kumpáni museli vydělat balík - ale nemám mu to za zlé, po tolika letech, když leží mrtvý na hřbitově na kopci, přestože je nepříjemné nechat se vláčet po soudech kvůli pár frankům - když jsem si sám zaplatil za kalhoty a naplnil celé divadlo - není moc příjemné nechat si dávat deset franků jako *spropitné!* - a pak po mně chtěl pětadvacet franků za lístky - taková drzost - Tady to mám - (*Z kapsy vytáhne potrhanou listinu.*) - Bezirksgericht Zurich, Curyšský městský soud v případě doktora Jamese Joyce - pěkný doktor - žalobce a protižalovaného, proti Henrymu Carrovi, žalovanému a protižalobci, ve věci rozhodnutí o následujících bodech: (a) Žaloba: Je žalovaný a protižalobce (jako já) povinen zaplatit žalobci a protižalovanému (to je on) dvacet pět franků? (b) Protižaloba: je žalobce a protižalovaný povinen zaplatit žalovanému a protižalobci čtyři sta sedmdesát pět franků, anebo spíše tři sta franků? Máte to? Joyce tvrdí, že mu dlužím pětadvacet franků za lístky. Já tvrdím, že mi Joyce dluží čtyři sta sedmdesát pět franků jako můj podíl ze zisku, anebo tři sta franků za kalhoty atakdál, které jsem si sám koupil pro své vystoupení v roli Henryho - anebo vlastně - ksakru! - toho druhého... Mimochodem jste si možná všimli, že něco tu a tam popletu, víte, jak to chodí, když se stará mašinka zasekne a než se člověk naděje, je někde jinde a najednou si myslíte... Ne, jen klid, brachu starej, byl to Algernon - Algernon! - To je ono - všechno se mi to vrací, už to mám srovnány, od týchle chvíle bude všechno v pořádku. Vlastně každéj, kdo tady okouní jenom kvůli laciný komedii o senilitě, může

klidně jít, protože teď začnu mluvit o tom, jak jsem se seznámil s Leninem a jak jsem mohl změnit běh dějin, atakdál, co je tohle? (listina) Aha. Erkannt - rozhodl že I. Der Beklagte, žalovaný, Henry Carr, je povinen zaplatit den Klager, žalobci, Jamesi Joyceovi, dvacet pět franků. Protižaloba Henryho Carra se zamítá. Henry Carr nahradí doktoru Joyceovi šedesát franků za ušlý čas a výdaje. Jinými slovy, travestie spravedlnosti. Později se projednával ten další případ - ach ano, žaloval mě pro pomluvu a tvrdil, že jsem ho nazval podvodníkem a hulvátem... Pochopitelně to soud zamítl. Ale Joyceovi šlo hlavně o ty peníze. No, je to už dávno. Po válce odjel z Curychu do Paříže, zůstal tam dvacet let a objevil se tu zase v prosinci 1940. Další válka ... Jenže to už byl nemocný člověk, praskl mu žaludeční vřed a do ledna bylo po něm... pohřbili ho jednoho chladného zasněženého dne na kopci na hřbitově Fluntern.

Zdalo se mi o něm, zdalo se mi, že ho mám na svědecké lavici, mistrovský křížový výslech, případ jsem prakticky vyhrál, všechno to přiznal, sakumprásk, kalhoty, všechno, a pak jsem mu *vmetl* do tváře: "A co jste dělal za první světové války?" Psal jsem *Odyssea*," řekl. Co jste dělal vy?" Taková drzost.

(Zatmít.)

KONEC PRVNÍHO JEDNÁNÍ

DRUHÉ DĚJSTVÍ

KNIHOVNA

Kromě regálů, atd., je v knihovně Cecilii stůl, možná spíše pult tvořící tři strany čtverce.

CECILIE

Pokračujme. Válka zastihla Lenina a jeho ženu v Haliči v Rakousko-Uhersku. Po krátké internaci se dostali do Švýcarska a usadili se v Bernu. V roce 1916 přijel Lenin do Curychu, protože potřeboval lepší knihovnu, než byla v Bernu...

(Knihovna se teď rozsvítí)

...hodlal zde zůstat dva týdny. Ale jemu i Naděždě se zde zalíbilo a rozhodli se, že tu zůstanou. Najali si pokoj v domě obuvníka Kammerera ve Spiegelgasse číslo 14. Curych za války přitahoval utečence, exulanty, špióny, anarchisty, umělce a radikály všeho druhu. Byl zde k vidění James Joyce, přetvářející román do trvalé podoby svého vlastního pomníku, knihy, kterou dnes svět zná jako *Odyssea!* - a každý večer zde vystupovali dadaisté v kabaretu Voltaire v baru Meierei ve Spiegelgasse číslo 1, vedení tmavým, chlapeckým a obskurním rumunským básníkem...

(Vidíme Joyce, jak prochází mezi regály; a také Carra, tentokrát s monoklem, v modrém saku, krémových flanelových kalhotách, slamáku a s velkými nůžkami v ruce, jimiž na cestě mezi regály zamyšleně stříhá. Joyce a Carr opět zmizí.)

Každé ráno v devět hodin, kdy se knihovna otevírala, přicházel Lenin.

(Přichází Lenin a rusky pozdraví: "Zdravstvujtě".)

Pracoval vždy až do oběda, kdy knihovna zavírala, a pak se vrátil a pracoval až do šesti, kromě čtvrtků, kdy jsme měli zavřeno. Pracoval na své knize o imperialismu.

(Lenin pracuje obklopen knihami a papíry.)

22. ledna 1917 řekl Lenin shromáždění mladých lidí v Curyšském lidovém domě: "My ze starší generace se možná nedožijeme rozhodujících bitev nadcházející revoluce." Všichni jsme si mysleli, že má pravdu. Ale jednoho dne sotva o měsíc později, přiběhl k Uljanovovým domů polský soudruh Bronski se zprávou, že v Rusku došlo k revoluci...

(Vstoupí Naděžda jako v Prologu a s Leninem zopakují rozhovor z Prologu. Tentokrát ho Cecilie pro obecnost překládá a pedanticky opakuje každou repliku

včetně prostého "Ne!" a "Ano!" Pak oba odejdou. Naděžda na odchodu řekne Cecilii "Dosvidanija".)

Jak píše Naděžda ve svých *Vzpomínkách na Lenina* "Od chvíle, co se k nám donesly zprávy o únorovém povstání, Iljič hořel netrpělivostí vrátit se do Ruska." Ale to se v této vnitrozemské zemi snáze řeklo než udělalo. Rusko bylo ve válce s Německem. A Lenin nebyl žádný přítel spojenců. Jeho politika za války pro ně představovala přímou hrozbu.

(Vstoupí Carr, velmi švihácký v slamáku a saku, atd., Carr přišel do knihovny jako "zvěď" a jeho chování do chvíle, než ho Cecilie osloví, o tom svědčí.)

Bylo vskutku jasné, že Britové a Francouzi si přejí Leninovi zabránit v tom, aby opustil Švýcarsko. A že ho budou následovat. Ach! (*Spatří Carra, který jí podává navštívenku, kterou obdržel v prvním jednání od Bennetta.*) Tristan Tzara, dada, dada, dada... Vždyť je to Jackův mladší bratr!!

CARR

Vy musíte být Cecilie!

CECILIE

Pst!

CARR

Ale ano!

CECILIE

A vy, jak vidím z vaší navštívenky, jste Jackův dekadentní, nihilistický mladší bratr.

CARR

Ale já vlastně vůbec nejsem dekadentní nihilista, Cecilie. Nesmíte si myslet, že jsem dekadentní nihilista.

CECILIE

Jestli nejste, pak jste nás skutečně všechny neodpustitelným způsobem klamal. *Vydávat se za dekadentního nihilistu - omílat to nejrůznějšími způsoby a vystavovat to na odiv na Bahnhofstrasse - by bylo pokryté.*

CARR

(zaraženě) Aha! Ovšem, jsem poněkud *louche* a rozmařilý.

CECILIE

To ráda slyším.

CARR

Vlastně, když o tom teď mluvíte, udělal jsem si docela jméno díky smyslné přezíravosti.

CECILIE

Nemyslím, že byste měl být na co pyšný, ať je to sebestříjemnější. Váš bratr se ve vás velice zklamal.

CARR

No já i dada jsme se v mém bratrovi také velice zklamali. A naše matka z něj také není bůhvíjak nadšená. Můj bratr Jack je ňouma, a jestli chcete vědět, proč je ňouma, tak vám povím, proč je ňouma. Řekl mně, že jste docela hezká, zatímco jste ve skutečnosti na první pohled to nejkrásnější děvče na celém světě. Máte tu nějaké knížky, které bych si mohl vypůjčit?

CECILIE

Takhle byste se mnou v úředních hodinách neměl mluvit. Protože však oddělení příruček bude mít polední přestávku, pro tentokrát to přehlédnu. Intelektuální zvědavost není tak běžnou věcí, aby si člověk mohl dovolit ji odrazovat. Jaké knihy byste chtěl?

CARR

Jakékoli.

CECILIE

Cožpak nekladete žádné hranice svým zájmům?

CARR

Chtěl bych je spíše rozšířit. Neúměrně metodická výchova mě přinutila vycházet, jak to jde, pouze se skromnými znalostmi o abace, abakusu a zájmem o abstraktní avantgardu. Mimochodem abaka je filipinské banánové vlákno, které se pěstuje hlavně -

CECILIE

Je mi velmi dobře známo, co je to abaka, pane Tzaro. Po pravdě řečeno, rozezněl jste ve mě známou notu.

CARR

Politicky jsem se nedostal za anarchismus.

CECILIE

Chápu. Zatímco váš starší bratr se dostal -

CARR

Až k bolševismu... A vy zřejmě...

CECILIE

Až k zimmervaldismu!

CARR

Ach, Cecilie, nechcete si zvolit za své poslání mou převýchovu? Můžeme začít u oběda. Dodá mi to chuť k jídlu. Nic mi nedokáže tak povzbudit apetit, jako když můžu zavrhnout vlastní názory nad sklenicí rýnského.

CECILIE

Bojím se, že dnes nemám čas vás převychovat. Musím během polední přestávky připravit reference Leninovi.

CARR

Nějaká spolehlivá guvernánka toužící po novém působišti?

CECILIE

Ale kdež. Mám na mysli Vladimíra Iliče, který s mou skromnou pomocí píše knihu o "Imperialismu, nejvyšším stádiu kapitalismu".

CARR

Ach ovšem - *Lenin*. Ale ten se teď jistě bude chtít vrátit domů, když v Petrohradě vypukla revoluce.

CECILIE

To je pravda. Až budou sepsány dějiny revoluce - či vlastně čehokoli jiného - Švýcarsko v nich těžko bude hrát velkou roli. Jenomže všechny cesty jsou Leninovi uzavřeny. Bude muset cestovat v přestrojení na falešné doklady. Ach, ale obávám se, že už jsem řekla příliš mnoho. Vladimír si je jistý, že ho sledují agenti a že se pokoušejí vloupat do přízně jeho blízkých. Zvláště Britové jsou v tomto ohledu nejdůslednější, i když nejneschopnější. Ještě včera obdržel jejich velvyslanec tajnou instrukci, aby dal sledovat všechny přístavy.

CARR

(*zahanbeně*) Přístavy?

CECILIE

Britský konzul v Curychu současně obdržel sérii kryptických telegramů, naznačujících intenzivní a dramatickou činnost - "Nandej jim to" - "Zlom vaz" - "Převálcuj je" - a jeden od samotného velvyslance "Budu na tebe večer myslet, Horáci."

CARR

Na to mohu myslím vrhnout trochu světla. Konzul měl po několik týdnů plno práce se zkouškami, které včera večer vyvrcholily premiérou v divadle zur Kaufleuten na Pelikanstrasse. Náhodou jsem tam byl.

CECILIE

To by nepochybně vysvětlovalo, proč záležitosti konzulátu prakticky přenechal svému sluhovi - jenž má naneštěstí radiální sklony.

CARR

Proboha!

CECILIE

Vypadáte překvapeně.

CARR

Vůbec ne. Mám také sluhu.

CECILIE

Obávám se, že nesouhlasím se sluhou.

CARR

A máte úplnou pravdu. Většinou jsou zcela bez skrupulí.

CECILIE

V socialistické budoucnosti nebude mít nikdo žádné.

CARR

Také si myslím. Komu předával ten sluha konzulovu korespondenci?

CECILIE

Vašemu bratru Jackovi. Ach, už zase moc mluvím! Vůbec se svému bratrovi nepodobáte. Vypadáte spíš jako Angličan.

CARR

Ujišťuji vás, že jsem Bulhar jako on.

CECILIE

On je Rumun.

CARR

Bulharsko a Rumunsko je jedna a tatáž země. Někdo jí říká tak, jiný onak.

CECILIE

To jsem nevěděla, i když jsem si to vždycky myslěla.

CARR

V každém případě teď po premiéře *Filipa* konzul svého sluhu určitě diplomatických povinností zbaví. Ale abych byl k němu spravedlivý, slavil osobní triumf ve velmi náročné roli.

CECILIE

Filipa?

CARR

Ne - toho druhého.

CECILIE

Co máte na mysli tím *Filipem*?

CARR

Hru *Jak je důležité míti Filipa* od Oscara Wilda.

CECILIE

Wilda?

CARR

Vy ho znáte?

CECILIE

Ne, v literatuře jsem se dostala jenom k G. Ale slyšela jsem o něm a nelíbí se mi. Život je umění, jak vždycky říká Vladimír Iljič.

CARR

Ars longa, vita brevis, Cecilie.

CECILIE

Zanechme prosím jeho choutky pod decentní rouškou učeného jazyka, pane Tzaro. Mám na mysli skutečnost, že Oscar Wilde byl buržoazní individualista a podle toho, co jsem slyšela, vyparáděný od hlavy až patě.

CARR

Od hlavy až k patě?

CECILIE

A zpátky.

CARR

Možná byl občas trochu přehnaně vyparáděný, ale vynahrazoval to tím, že byl až neuvěřitelně neangažovaný.

CECILIE

Jedinou povinností a ospravedlněním existence umělce je sociální kritika.

CARR

To je zajímavý názor na jedinou povinnost a ospravedlnění existence umělce, Cecilie, ale je v tom ten problém, že velká část toho, co nazýváme uměním, žádnou takovou funkci nemá, a přesto nějakým způsobem ukájí hlad, který je společný princům i chudšasům.

CECILIE

V době, kdy se lidé domnívali, že rozdíl mezi princem a chudšasem se skrývá ve hvězdách, pane Tzaro, bylo umění přirozeně oslavou toho prvního a útěchou pro toho druhého; ale my žijeme v době, kdy je společenský řád chápán jako výsledek působení materiálních sil a kdy nám je dán zcela nový druh odpovědnosti, odpovědnost za změnu společnosti.

CARR

Ne, ne, ne, ne, ne - mé milé děvče! umění nemění společnost, je jí prostě jen měněno.

(Od této chvíle je spor čím dál vzrušenější.)

CECILIE

Umění je buď kritikou společnosti nebo ničím!

CARR

Znáte Gilberta a Sullivana??!

CECILIE

Znám Gilberta, ale ne Sullivana.

CARR

Kdybyste znala *Jolantu* jako já znám *Jolantu* -

CECILIE

To těžko -

CARR

Věrnost!

CECILIE

Jak se opovažujete!

CARR

Piráty!

CECILIE

Ovládejte se!

CARR

Ruddigora!

CECILIE

Tohle je veřejná knihovna, pane Tzaro!

CARR

GONDOLIÉRY, madam!

(Další "časová smyčka".)

CECILIE

Takhle byste se mnou v úředních hodinách neměl mluvit. Protože však oddělení příruček bude mít polední přestávku, pro tentokrát to přehlédnu. Intelektuální zvědavost není tak běžnou věcí, aby si člověk mohl dovolit ji odrazovat. Jaké knihy byste chtěl?

CARR

Jakékoli. Vyberte je sama. Rád bych, kdybyste si zvolila za posláním mou převýchovu. Můžeme začít u oběda.

CECILIE

Obávám se, vás dnes nemám čas převychovat. Budete se muset převychovat sám. Tady je článek, který jsem překládala pro Vladimíra Iljiče. Možná si pane Tzaro nejste vědom, že ve vládách západoevropských států je dnes deset socialistických ministrů.

CARR

Musím přiznat, že moje práce mi zabránila zajímat se o evropskou politiku. Ale deset je rozhodně pěkné.

CECILIE

Je to skandální. Podporují imperialistickou válku. A zatím revizionisté jako jsou Kautsky a MacDonald podkopávají opravdový zápas, třídní válku.

CARR

(udiveně) Myslíte Ramsaye MacDonalda, Cecílie?

CECILIE

Bufet MacDonalda nemyslím, pane Tzaro.

CARR

Ale to je přece naprostý bolšán.

CECILIE

Pracuje v rámci buržoazně kapitalistického systému a oddaluje jeho zkázu. Karel Marx ukázal, že si kapitalismus kope vlastní hrob. Zničí se, bude-li ponechán sám sobě.

CARR

Ne, ne, ne, ne mé milé děvče - Marx se mýlil. Mýlil se ze správných důvodů, ale stejně se mýlil. Marx měl smůlu, že poznal kapitalistický systém v jeho nejklamnějším období. Průmyslová revoluce natěsnila lidi do slumů a zotročila je v továrnách, ale ještě jim nezačala přinášet výhody průmyslové společnosti. Marx si z toho vzal

poučení, že bohatství kapitalisty je ukradené od dělníka ve formě nezaplacené práce. Myslel si, že celá věc funguje takhle. Tento falešný předpoklad přidal k falešné premise. Tou premisou bylo, že lidé jsou jakýsi jedinečný druh materiálního objektu a v materiálním světě se budou chovat předvídatelně. Jenomže oni se tak nechovali. Nejrůznějšími způsoby a z nejrůznějších důvodů se třídy začaly přibližovat k sobě, místo aby se od sebe vzdalovaly. Kritický moment nikdy nenastal. Začal se vzdalovat. Příliv se musel začít obracet zhruba v té době, kdy začal po osmnácti letech těžké dřiny vycházet Kapitál, což je, Cecilie, dojemný příklad marnosti autorství. Jak sladce najednou vypadáte - zčervenala jste jako růžička.

CECILIE

To proto, že se vám každou chvíli vyzvracím do toho vašeho teploušského slamáku, nafoukanej honimírskéj pokryteckej floutku, buržoazní intelektuálskej podvodníku, vy - *umělče!* Marx nás varoval před liberály, filantropy, postupnými reformátory - změna nepřijde od nich, ale vznikne z přímé srážky, tak funguje historie! Když bylo Leninovi dvacet jedna, byl v Rusku hladomor. Intelektuálové s Tolstým v čele organizovali pomoc - vyvařovny polévek, osivo, všechnu možnou dobročinnost. Lenin - nedělal nic. Chápal, že hladomor je síla, která pracuje pro revoluci. Bylo to v Samaře v letech 1890-91 a bylo mu jedenadvacet let. Byl ještě chlapec a chápal to, takže mi nemluvte o vyšší morálce, vy povýšený kantovský nafoukanče, celou tu dobu, co mluvíte o třídách, si pokoušíte představit, jak bych vypadala jen v kalhotkách -

CARR

To je lež!

(Ale evidentně není. Zatímco Cecilie mluví dál, získáváme dílčí představu, jak ji v duchu vidí Carr. Barevná světla začnou pohrávat po jejím těle a ostatní světla, až na jasně nasvíceného Carra pohasnou. Z roku 1974 se slabě ozývá zvuk orchestru hrajícího "Striptérku". Carr je v transu. Hudba sílí. Cecilie snad i vyšplhá na stůl. Ve stole mohou být vestavěna "kabaretní světla", která se v této chvíli použijí.)

CECILIE

Jedinou cestou je cesta Marxe a Lenina, nepřítel každého revizionismu – oportunistického liberálního ekonomismu - sociálně šovinistického buržoazního individualismu – kvazidadaistického paternalismu – pseudowildovského aforismu – kryptojoyceovského katechismu a dogmatismu – kubismu – expresionismu – revmatizmu!

CARR

Svlíkni je!

(Osvětlení se naráz vrátí k normálu.)

CECILIE

Takhle byste se mnou v úředních hodinách neměl mluvit. Protože však oddělení příruček bude mít polední přestávku, pro tentokrát to přehlédnu. Intelektuální zvědavost není tak běžnou věcí, aby si člověk mohl dovolit ji odrazovat. Jaké knihy byste chtěl?

CARR

Knihy? Jaké knihy? Co tím chcete říct, Cecilie, knihy? Přečetl jsem si článek pana Lenina a nic dalšího už číst nepotřebuji. Přišel jsem vám říct, že jste pro mě viditelným ztělesněním naprosté dokonalosti.

CECILIE

Duchem či tělem?

CARR

Obojím.

CECILIE

Ach, Tristane!

CARR

Oplatíte mou lásku a prozradíte mi všechna svá tajemství?

CECILIE

Ty hlupáčku! Ovšem! Čekala jsem na tebe celé měsíce.

CARR

(užasle) Měsíce?

CECILIE

Od chvíle, kdy mi Jack řekl, že má mladšího bratra, který je dekadentním nihilistou, bylo mým dívčím snem tě převychovat a milovat.

CARR

Ach Cecilie!

(Ona ho obejmě a stáhne za stůl mimo dohled. Carr se na chvíli ještě objeví -)

Ale moje milá Cecilie, nechceš tím říct, že bys mě nemohla milovat, kdyby -

(a je opět stažen dolů.)

(Vstoupí Naděžda v čepci, v asketických šatech a s knihou v ruce.)

NAĎA

Od chvíle, kdy přišla zpráva o revoluci, Iljič hořel netrpělivostí vrátit se do Ruska... Vůbec nespál a v noci spřádal nejrůznější neuvěřitelné plány.

(Vstoupí Lenin s kněžským kolárkem, ale jinak celý v černém, včetně kněžské sutany a nohavic. Zoufale na sebe s Nad'ou hledí – Chasuble a Prismová.)

Ale takové věci mohly člověka napadnout jen v nočním polodělíriu.

(Nad'a si sundá čepce, Lenin si sundá klobouk a kolárek.)

Museli jsme získat cizí pas z nějaké neutrální země.

LENIN

(diktuje Nadě) Dopis Jakovu Geněckému do Stockholmu, 19. března 1917...

(Nad'a zapisuje do bloku)

"Už nemohu čekat. Jsou mi uzavřeny všechny legální cesty. Ať se stane cokoliv, Zinověv a já se musíme dostat do Ruska. Existuje jediný možný plán: musíte nalézt dva Švédy, kteří jsou podobni Zinověvovi a mně, ale musí být hluchoněmí, protože neumíme švédsky. Přikládám pro tento účel naše fotografie."

CARR

(se bez saka vynoří za Ceciliným stolem) Dva ... hluchoněmí ... Švédové...???

(Neviditelná ruka ho opět stáhne dolů.)

NAĎA

Plán popsáný v tomto dopise se neuskutečnil.

(Lenin vytáhne z krabice blond paruku a nasadí si ji na hlavu.)

(Nad'a zapisuje do bloku.) Dopis V. A. Karpinskému do Ženevy, téhož dne, 19. března 1917.

LENIN

(diktuje) Můj milý Vjačeslave Alexejeviči. Uvažuji důkladně a ze všech hledisek o nejlepší způsobu cesty do Ruska. To, co následuje, je naprosto tajné.

(Lenin, aby zdůraznil svá slova, bezděčně udeří do zvonku na Cecilině stole. Cecilie se vynoří a zase zmizí za stolem, aniž by si jí Lenin všiml.)

Pořidte si prosím na svoje jméno doklady na cestu do Francie a Anglie. Použijte je k cestě přes Anglii a Holandsko do Ruska. Budu mít paruku. Pasová fotografie bude moje fotografie v paruce. Předložím vaše doklady na bernském konzulátu a budu mít paruku na sobě.

(Carr se objeví znovu, tentokrát plně oblečen, a odposlouchává Lenina.)

Musíte ze Ženevy zmizet alespoň na dva na tři týdny, dokud ode mne nedostanete telegram ze Skandinávie... Váš Lenin. P. S.: Píši vám, protože jsem přesvědčen, že všechno mezi námi dvěma zůstane v *naprosté tajnosti*.

(Tzara rázně vejde, aniž ho Carr zpozoruje a aniž on zpozoruje Carra, a uhodí do zvonku na Ceciliiň stole. Cecile se vynoří za stolem.)

CECILIE

Jacku!

TZARA

(se otočí) Cecílie!

CECILIE

Mám pro tebe velké překvapení. Tvůj bratr je tady.

TZARA

Co je to za nesmysl! Nemám žádného bratra. *(Otočí se na druhou stranu a spatří Carra)* - Ach, můj Bože.

(Uljanovovi se zarazí a zírají na ten výjev.)

CARR

Bratře Jacku, přišel jsem ti říct, že se omlouvám za všechnu ostudu, kterou jsem ti způsobil v minulosti, a velmi doufám, že ti nebudu muset udělat žádnou ostudu v budoucnosti.

CECILIE

Jacku, přece neodmítneš podat vlastnímu bratrovi ruku!

TZARA

Nic mě nepřinutí podat mu ruku. On ví moc dobře, proč.

CECILIE

Jacku, jestli si nepotřeseš rukou se svým bratrem, tak ti nikdy neodpustím.

TZARA

Tak mi neodpouštěj. Mně je to jedno. Vlastně on není o nic víc můj...

(V tuto chvíli si Lenin sundá paruku a Tzara ho pozná.)

Ach... Soudruhu! Znáte mého bratra Tristana?

(Carr si srdečně třese rukou s ohromenými Uljanovovi. Carr napřáhne ruku k Tzarovi.)

CARR

Jak se máte, soudruhu a paní soudružko. Bratře!

TZARA

(potřásá rukama) Tohle je naposled, co to dělám.

CECILIE

Jak je příjemné vidět tak dokonalé usmívení. Ponechme teď bratry o samotě.

NAĎA

Plán, popsáný v tomto dopise, se neuskutečnil.

(Uljanovovi si seberou své věci a odejdou. Cecilie odchází s nimi.)

CARR

Je úžasná. Jsem do Cecilie zamilován. Což mě staví do určitého morálního dilematu. Musím si dát buchtičku, abych ho vyřešil. Ty si můžeš dát koláček.

(Knihovna se během konverzace promění v Carrův pokoj.)

TZARA

Ale já nemám rád koláčky. Kromě toho jsem přísahal, že si s tebou už nikdy nepotřesu rukou.

CARR

Nechci, aby sis se mnou třásl rukou, když jím buchtičky. Buchtičky by se nikdy neměly jíst třesoucíma rukama.

(Vstoupí Bennett s tácem buchtiček.)

Á, Bennete. Je v poště něco, co bych mohl svěřit vám a panu Tzarovi?

BENNETT

Sázky na Lenina trochu stouply, pane, ale pořád ještě můžete vsadit sto ku jedné proti němu.

CARR

Sto ku jedné?

TZARA

Vsadte za mě pětku, Bennete, budete tak hodný – do vánoc to bude mít v rukou.

CARR

A pětku za mě, Bennete – na smetiště dějin.

BENNETT

Ano, pane.

(Bennett odchází. Carr a Tzara pojídají obsah tácu.)

TZARA

Jsem šokován, Henry. Doufám, že nedovolíš, aby se tvá takzvaná povinnost postavila do cesty tvé lásce k Cecilie Carruthersové.

CARR

Ještě jsem se nerozhodl – pořád tam zbývá pár buchtíček.

(Jednu si veme. Vstoupí Naďa v cestovních šatech a vleče za sebou kufr a pár ranců. Hranice mezi Knihovnou a Pokojem je teď tak trochu nezřetelná.)

NAĎA

Téhož dne, 19. března, se konala schůzka ruských politických emigrantských skupin ve Švýcarsku, aby projednala způsoby a prostředky, jak se vrátit do Ruska. Martov navrhl, abychom pro emigranty získali povolení cestovat přes Německo výměnou za německé a rakouské válečné zajatce internované v Rusku. Ale nikomu se do toho nechtělo, kromě Lenina, který se plánu hned chytil.

(Vstoupí Lenin, podobně oblečen a obtížen.)

LENIN

21. března, dopis Karpinskému do Ženevy: "Martovův plán je dobrý. Ale nemůžeme jedna přímo s německými úřady."

NAĎA

A tak se jednání ujal soudruh Grimm, předseda Zimmerwaldského výboru." 25. března. Telegram Německého nejvyššího velení ministerstvu zahraničí v Berlíně: "Není námitek proti průjezdu ruských revolucionářů, pokud proběhne ve zvláštním vlaku se spolehlivou eskortou."

CARR

(pojíždá buchtíčku) Podívej - buď fair. Já Cecilii zbožňuji, ale Američané se chystají vstoupit do války a není vhodná chvíle, aby nějaký bolševik nutil Rusy z války vystupovat. Mohlo by to celou válku zvrátit. Teda já jsem na straně dobra. Pamatujte na porobené malé Polsko - ne Polsko, to druhé.

LENIN

Naše taktika – nové vládě nevěříme a nepodporujeme ji. Kerenský je zvlášť podezřelý. Jedinou zárukou je ozbrojit proletariát. Zatelegrafuj to do Petrohradu.

CARR

V každém případě podle marxistické teorie dialektika historie dostane člověka na stejné místo s Leninem anebo bez něj. Kdyby Lenin neexistoval, nemuseli bychom si ho vymýšlet.

LENIN

7. dubna. Telegram Ganěckému do Stockholmu: "Dvacet nás zítra odjíždí."

CARR

Kromě toho ten váš marxismus je čistá přetvářka. Vy jste roztomilý buržoust s omluvenkou od ředitelky a kdyby přišla revoluce, nevěděl byste kudy kam. Nejste nic. Jste umělec. A barevné chcanky těmhle chlapcům nic neříkají, ti vás přinutí chcát krev.

TZARA

Umělci a intelektuálové jsou svědomím revoluce. Je od vás naprosto bezcenné sníst všechny buchtičky a nechat mi koláčky.

NAĎA

9. dubna ve 2.30 odpoledne vyrazili cestovatelé z restaurace Zahringer Hof v pravém ruském stylu, obloženi polštáři, dekami a hrstkou osobních věcí. Iljič měl buřinku, těžký zimník a cvočkované boty se silnými podrážkami, které pro něj vyrobil obuvník Kammerer ve Spiegelgasse číslo 14. Telegram jeho sestře do Petrohradu:

LENIN

"Přijedu v pondělí v jedenáct večer. Sděl to Pravdě."

TZARA

(vstává) No, dělejte co chcete. Podle dadaistů se i historie tvoří v klobouku.

CARR

Nemyslím, že v komunistické společnosti bude pro dada místo.

TZARA

Právě to máme proti téhle. Je v ní pro nás místo. *(Odejde.)*

NAĎA

Vlak odjel na čas ve tři deset.

(Nad'a s Leninem se zavazadly odejdou. Vzdálený zvuk rozjíždějícího se vlaku.)

(Slyšíme, možná i vidíme, jak vlak odjíždí. Objeví se Cecilie v oděvu na perón a mává za odjíždějícím vlakem červeným kapesníkem.)

CARR

(rozhodně) Ne, je mi to naprosto jasné. Musím ho zastavit. Rusové mají vládu vlasteneckých a umírněných mužů. Princ Lvov je umírněně konzervativní, Kerenský je umírněně socialistický a Gučkov je obchodník. Se vším všudy je to slibný základ pro liberální demokracii západního typu a pro energické vedení války na východní frontě, následované rychlým rozvojem obchodu. Zatelegrafuji vyslanci do Bernu.

(Carr odejde. Všechno potemní až na Lenina. Vidíme často reprodukovanou fotografii Lenina, jak mluví k davu na náměstí v květnu 1920 – „proplešlý vousáč, v obleku s vestou“, jak ho popisuje Carr; stojí jako by vzdoroval bouři, s vytrčenou bradou, s rukama svírajícíma okraje řečnického pultíku, který mu sahá do pasu, pravou rukou přitom svírá plátěnou čapku... právem slavný výjev.)

(Lenin jako řečník je teď jedinou postavou na jevišti.)

LENIN

(deklamuje) Vskutku, pokud nám nižší třídy nepůjdou příkladem, k čemu vůbec na světě jsou. Zdá se, že jako třída nemají absolutně žádný smysl pro morální zodpovědnost. Prohrát jednu revoluci je nešťastné. Prohrát dvě by vypadalo jako nedbalost.

(Vstoupí starý Carr a přeruší ho, nahlížeje do roztřepené knihy.)

CARR

(vstupuje) Ne, tak zpátky – promiňte - všimli jste si toho? Samozřejmě že ano - hehe, hehe pomysleli jste si, už to dělá zase, no dobrá nevádí, bylo to takhle – 16. dubna, Lenin v Petrohradu a tady váš uctivý sluha s kufry. Málem jsem se mu dostal na kůži, přálo mi štěstí s jistou mladou dámou a získal jsem dost přesnou představu o jeho záměrech, vlastně jsem mohl celý ten bolševický plán překazit v zárodku, ale - o to právě jde. Nebyl jsem si jistý. Co bylo správné? A kromě toho tu byly mé city k Cecilii. A nezapomínejte, tenkrát to nebyl Lenin! Chci tím říct, kdo byl tenkrát Lenin? A já tam byl, životy milionů lidí závisely na tom, co udělám, anebo jestli vůbec něco udělám, jiného by to položilo – mimochodem, omlouvám se za ty buchtičky. Ale ať to bylo jakkoliv, kde jsme to byli? Aha. *(Otevře knihu a hledá v ní.)* Lenin o literatuře a umění...

(Carr zůstane na jevišti s knihou. Lenin začne znovu.)

LENIN

Literatura se dnes musí stát stranickou literaturou. Pryč s nestranickou literaturou! Pryč s literárními bohy! Literatura se musí stát součástí společného boje proletariátu, kolečkem v sociálně demokratickém mechanismu. Všechna nakladatelská a distribuční střediska, knihkupectví a čítárny, knihovny a podobná zařízení musí být pod kontrolou strany. Chceme zřídit a také zřídíme svobodný tisk, který bude svobodný nejen před policií, ale také před kapitálem, před kariérismem a hlavně před buržoazně anarchistickým individualismem!

(Vstoupí Naďa s výtiskem stejné knížky.)

NAĎA

(vstupuje) Iljič napsal tato slova v roce 1905 za první revoluce.

LENIN

(pokračuje) Každý si může psát a říkat, co chce, bez jakýchkoli omezení. Ale každé dobrovolné sdružení, včetně strany, má také svobodu vyloučit členy, kteří zneužívají jméno strany k hlásání protistranických názorů. Za druhé, vám buržoazním individualistům musíme říci, že vaše řeči o absolutní svobodě jsou čirým pokrytectvím. Ve společnosti založené na moci peněz žádná opravdová a účinná svoboda existovat nemůže. Socialistická literatura a umění budou svobodné, protože myšlenka socialismu a solidarity s pracujícími, na rozdíl od hrabivosti a kariérismu, bude do jejich řad přivádět stále nové síly.

(Světlo na Leninovi zatmí.)

CARR

A spousta podobných věcí, ale je tam někde něco o žvástech a nesmyslech – počkejte - (*Listuje knihou.*)

NAĎA

Ilijč psal o umění a literatuře celkem málo, ale měl je rád. Někdy jsme chodili na koncerty a do divadla, i na muzikály - hrozně se smál klaunům - a byl pohnut k slzám, když viděl v Londýně v roce 1907 Dámu s kaméliemi.

CARR

(*sentimentálně*) Ach... *La Dame aux Camélias*...

NAĎA

Ilijč obdivoval Tolstého, zvláště *Vojnu a mír*, ale jak napsal v článku v roce 1908 při příležitosti Tolstého 80. narozenin...

(*Lenin vchází a připojuje se k Nadě.*)

LENIN

(*vstoupí*) ...Na jedné straně máme velkého umělce; na druhé straně statkáře posedlého Kristem. Na jedné straně velký a upřímný protest proti sociální nespravedlnosti, a na druhé straně přežraného hysterického fňukala, známého jako ruský intelektuál, který se veřejně bije v prsa a kvílí: "Jsem špatný zkažený člověk, ale snažím se morálně zdokonalovat. Přestal jsem jíst maso a jím teď rýžové kotlety." Na jedné straně nemilosrdná kritika kapitalistického vykořisťování, na druhé straně pomatená kázání o pokoře a jedné z nejděsnějších věcí na světě, totiž náboženství. Tolstoj odrážel nahromaděnou nenávist a připravenost na novou budoucnost - a současně nezralé snění a politickou ochablost, která byla jednou z hlavních příčin neúspěchu revoluce v roce 1905.

CARR

(*nalezne citované místo*) Tady to je.

NAĎA

Stejně však respektoval tradiční hodnoty Tolstého jako umělce. Nové umění mu připadalo jaksi cizí a nepochopitelné. Klára Zetkinová ve svých pamětech vzpomíná, jak vybuchl.

CARR a LENIN

Žvásty a nesmysly!

LENIN

Jsme dobří revolucionáři, ale jako bychom se cítili povinováni držet krok s moderním uměním. Co se mě týče, já jsem barbar.

CARR a LENIN

Expresionismu, futurismu, kubismu... nerozumím a nemám z nich žádné potěšení.

CARR

Moje řeč. Lenin byl v pořádku až na tu jeho politiku.

LENIN

15. září 1919. A. M. Gorkému, Drahý Alexeji Maximoviči... vzpomněl jsem si na vaši poznámku, která mi utkvěla v paměti z našich hovorů (v Londýně, na Capri a později) - totiž: "My umělci jsme nezodpovědní lidé!"

CARR a LENIN

(*současně*) Přesně tak!

LENIN

Pronášíte neuvěřitelně rozhněvaná slova - kvůli čemu? Kvůli pár tuctům (či možná pár stovkám) kadetských či skorokadetských šlechticů, kteří stráví pár dní ve vězení, aby se zabránilo spiknutí, která ohrožují životy desetitisíců dělníků a rolníků. Opravdová kalamita! Jaká nespravedlnost! Pár dnů, či možná týdnů ve vězení pro intelektuály, aby se předešlo masakru desetitisíců dělníků a rolníků. "Umělci jsou nezodpovědní lidé!"

CARR

Jinými slovy – mají omluvenku od ředitelky.

LENIN

Na Capri i později jsem vám říkal - necháváte se obklopovat nejhoršími elementy buržoazní inteligence a podléháte jejich kňourání. Ne, opravdu, skončíte špatně, jestli se neodpoutáte od těchto buržoazních intelektuálů. Z celého srdce si přeji, abyste to udělal rychle. Všechno nejlepší. Váš Lenin. P. S. Proč nic nepíšete?!

NAĎA

Jednou v roce 1919 jsme šli do Kremlu na koncert a jedna herečka tam začala recitovat něco od Majakovského... Majakovskij byl slavný už před revolucí, když vykřikoval své zlomkovité verše ve žlutém saku s modrými růžemi namalovanými na tváři. Iljič seděl v první řadě a málem vyletěl z kůže.

LENIN

Memorandum A. V. Lunačarskému, lidovému komisaři osvěty - "Nestydíte se vytisknout 5000 výtisků Majakovského nové knihy? Je to nesmysl, hloupost, dvojnásobná hloupost a afektovanost.

CARR

(*současně*) Nesmysl, hloupost, dvojnásobná hloupost a afektovanost.

LENIN

Majakovskij by měl dostat za ten svůj futurismus napráskáno.

CARR

Majakovskij se zastřelil v roce 1930. Tzara ztloustnul a umřel v Paříži v roce 1963. Víte, když chce člověk dělat moderní umění, musí si umět vybrat čas a místo.

NAĎA

Pamatuji, když jsme byli v Londýně v roce 1903, jak si Lenin přál, aby mohl vidět *Na dně* v Moskevském uměleckém divadle. Viděli jsme to až po revoluci. Přehrávání ho dráždilo. Po shlédnutí *Na dně* se dlouho divadlu vyhýbal. Ale jednou jsme šli na *Strýčka Váňu*, který se mu moc líbil. A naposled jsme byli v divadle v roce 1922 na adaptaci Dickensova *Cvrčka na peci*. Po prvním jednání to Iljiči připadalo nudné. Sacharínová sentimentalita mu lezla na nervy a při rozhovoru mezi starým hračkářem a jeho slepou dcerou už to nemohl vydržet a odešli jsme.

(Tiše zazní Beethovenova Appassionata. Carr zavře knihu a vzdychne.)

CARR

Ano, líbilo by se mi rozdat si to se starým Vladimírem Iljičem – povídat si s ním po kavárnách o umění a literatuře, procházet se po Bahnhofstrasse a diskutovat o Tolstém a Dostojákovi – to byl ten druhý. S Tzarou a Joycem to nikdy nebylo ono – nikdy jsme si nepadli do oka, nikdy jsme nenašli společnou řeč. Ale Lenin a já... kdybych to jen byl věděl! Ale on musel na vlak a pak už bylo moc pozdě. Škoda.
(Odchází dozadu.)

NAĎA

Ale pamatuji se, jak jsme jednou večer byli v domě moskevských přátel a poslouchali Beethovenovu sonátu...

LENIN

Neznám nic velkolepějšího, než je *Appassionata*. Úžasná, nadlidská hudba. Vždycky mám při ní možná naivní pocit hrdosti na zázraky, které člověk dokáže. Ale neposlouchám hudbu často. Znervózňuje mě, nutí mě říkat milé hlouposti a hladit po hlavě ty lidi, kteří dokáží vytvořit takovou krásu v tomto ohavném pekle. Dneska nemůžeme hladit lidi po hlavě, nebo nám ukousnou ruce. Musíme je po hlavách bít, bít je bez milosti, i když v ideálním případě jsme proti násilí na lidech... Povinnost je pekelně těžká věc...

(Carr odejde z Pokoje. Lenin odchází z knihovny. Hudba pokračuje.)

NAĎA

Jednou, když byl Vladimír ve vězení - v Petrohradě - mi napsal a požádal mě, abych se v určitou dobu přišla postavit na určitý čtverec dláždění na Špalerné. Když brali vězně na procházku, bylo jedním oknem v chodbě možné na chvíli zhlédnout toto místo. Chodila jsem tam několik dní a dlouho stála na dláždění. Ale nikdy mě neviděl. Něco jsme popletli. Zapomněla jsem co.

(Appassionata ve tmě sílí.)

(Pokoj: Gwen sedí. Na stole je prostřeno na čaj. Appassionata absurdně degeneruje do písně Pan Callagher a pan Shean. Vstoupí Bennett, následován Cecilíí. Rýmové schéma písně je celkem jasné. Každá sloka má deset veršů, z nichž první je nerýmovaný.)

BENNETT

Slečna Carruthersová...

CECILIE

Cecilie Carruthersová...

GWENDOLINA

Pojďte dále, neříkejte víc!

Cecilie! Jak pěkné jméno!
podle konzula je oblíbeno
u těch nejmódnějších křtitelnic

CECILIE

Ach, slečno Carrová, milá slečno Carrová
Vy jste tak zdvořilá a laskavá
Mohu tedy prosím dále?

GWENDOLINA

Přineste nám další šálek

CECILIE

To je od vás hrozně milé, slečno Carrová

GWENDOLINA

Slečno Carruthersová, ach slečno Carruthersová
pro vás jsem jenom Gwendolina
mám pocit, že se dávno známe
a mnoho společného máme
váš zjev někoho mi připomíná

CECILIE

Ach Gwendolino, ach Gwendolino,
to jméno jiskří jako mladé víno
doufám, že vám též konvenuje
říkat mi prostě Cecilie

GWENDOLINA

Samozřejmě, Cecilie.

CECILIE

To bychom měly, Gwendolino.

Ach, Gwendolino, ach Gwendolino
já se vám musím připomenout
Nejsem zas takovou kráskou
když sedím v práci za přepážkou

GWENDOLINA

Ovšem, jak mohla jsem zapomenout?

Ach, Cecilie, ach, Cecilie
to ovšem faux-pax ošklivé je
povězte mi hned bez obalu,
jestli se v bance něco stalo

CECILIE

V knihovně, Gwendolino.

GWENDOLINA

V knihovně, Cecilie!

CECILIE

Ach Gwendolino, ach Gwendolino,

ač málem říci se to pýřím

vypůjční lhůta dávno vypršela

na *Odysseiu* od Homéra

a na *Irish Times 1904*

GWENDOLINA

Ach Cecilie, ach Cecilie

jeden můj přítel *Odysseem* žije

jistě neměl ani tušení

že knihy jsou dávno k vrácení

CECILIE

Od října, Gwendolino.

GWENDOLINA

A na mé jméno, Cecilie!

(Vstoupí Bennett se šálkem. Nastane nalévání a upíjení čaje, šálek cinkne o talířek, atd.; ale režijní poznámky v tomto smyslu nejdou zapotřebí.)

GWENDOLINA

Ach Cecilie, ach Cecilie...

To vy se přátelíte s tím Rusem?

Člověk ho skoro denně potká

u Ekonomie od A do K -

CECILIE

(smutně) Ach ten už domů odjet musel

Ach, Gwendolino, ach, Gwendolino!

Ještě teď v okně vozu zřím ho

Snad vlak ho k cíli donese

a on zas někdy ozve se

GWENDOLINA

(neupřímně) Zcela jistě, Cecilie...

CECILIE

Každopádně, Gwendolino!

(Bennett odejde.)

Ach, Gwendolino, ach Gwendolino
knihovna bude teď tak pustá,
bez azbuky a kaviáru
vždyť až na milého pana Tzaru
všichni bolševici odjeli do Ruska.

GWENDOLINA

Promiňte Cecilie, má milá Cecilie
je ten pan Tzara s T, jako tyje
Zeptat se dřív je dobrý zvyk.
Neříkala jste bolševik?

CECILIE

Každopádně, Gwendolino.

GWENDOLINA

No to žasnu, Cecilie.

Ach Cecilie, ach Cecilie,
to bude nejspíš nějaký sek
k pravdě se spíš dostanem,
když promluvíme s Tristanem -

CECILIE

Ne! Tohle je jeho bratr Jack.

Ach Gwendolino, ach Gwendolino,
tím je snad všechno vysvětlíno

GWENDOLINA

Bratr Jack je pro mě novina -

CECILIE

Ví o tom také jen rodina -

GWENDOLINA

Do jisté míry, Cecilie.

CECILIE

Absolutně, Gwendolino.

Ach Gwendolino, ach Gwendolino
vy první máte zvědět to:

Tristan bojuje teď proti státu
za věc proletariátu

Jsme spojeni -

GWENDOLINA

(*vstane*) No tak mo-

(*zase si sedne*) ment Cecilie, drahá Cecilie

to se mnou Tristan spojený je

To co píše nebo chystá

vaše věc není dozajista

CECILIE

Do jisté míry, Gwendolino -

GWENDOLINA

Absolutně, Cecilie!

Ach Cecilie ... ach Cecilie

je to jistě jen vaše nedorozumění

Je mi líto, leč pan Tzara

povídal mi zrovna včera

že chce umění jen pro umění.

CECILIE

Ach Gwendolino, ach Gwendolino

žel jste to vy, kdo se tady mýlí.

Zřejmě si to Tristan rozmyslel,

nebo právě dnes mi vážně děl:

"Cecilie, umění je jen prostředkem k cíli."

GWENDOLINA

(*mrazivě*) Ach Cecilie, ach Cecilie

téměř mě trápí svědomí,

ale věřte, že Tristan spíše,

věří tomu, co pan James Joyce píše,

a nadšen je proudem vědomí

CECILIE

Ach, Gwendolino, ach Gwendolino,

také já vám musím říci přímo

že mýlíte se, proud vědomí to není

říká se tomu třídní uvědomění

GWENDOLINA

Proletářské, Cecilie?

CECILIE

Jako vaše, Gwendolino?

GWENDOLINA

(*vstane*) Slečno Carruthersová,

CECILIE

(*dtto*) Prosím, slečno Carrová.

GWENDOLINA

Nebudu vás již déle zdržovat.

CECILIE

Těším se, že vás spatřím zase
v knihovně, jděte rovnou ke kase,
účtenka za pokutu už je hotová.

Slečno Carrová.

(*Ukloní se, zamíří ke dveřím.*)

GWENDOLINA

Slečno Carruthersová,

loučím se s vámi velmi vřele

Můj salón pro vás není vhodný

jděte spíš zpátky do knihovny

CECILIE

A vy, slečno Carrová, do - Tristan!

(*Vstoupil Carr. Pauza.*)

GWENDOLINA

(*kriticky*) To je můj bratr.

CECILIE

Váš bratr?

GWENDOLINA

Ano. Můj bratr, Henry Carr.

CECILIE

Chcete říct, že to není Tristan Tzara, umělec?

GWENDOLINA

Právě naopak. Je to britský konzul.

(*Carr ztuhne jako stavěcí pes. V ruce má desky, které mu dala Cecilie v knihovně.
Bennett otevře dveře.*)

BENNETT

Pan Tzara...

(Vstoupí Tristan. Bennett odejde. Tristan si nese své desky.)

GWENDOLINA

Tristane! Můj Tristane!

CECILIE

Soudruh Jack!

GWENDOLINA

Soudruh Jack?

CECILIE

Ano. Ten pán, co vás objímá kolem pasu, je hvězda zimmerwaldské levice.

GWENDOLINA

To jsou bolševici?

CECILIE

No večeřívají s námi.

GWENDOLINA

Staly jsme se obětí strašného podvodu. Má ubohá ublížená Cecilie!

CECILIE

Má sladká podvedená Gwendolen!

(Obě zamíří ke dveřím.)

CECILIE

(se zastaví) Chtěla bych vám položit jen jednu otázku, pane Carre.

GWENDOLINA

Dobrý nápad. Pane Tzaro, chtěla bych vám položit také jednu otázku.

CECILIE

Jaký je váš skutečný názor na ten esej, který jsem vám dala přečíst?

GWENDOLINA

Co jste si doopravdy myslel o té kapitole, kterou jsem vám ukázala?

CARR

(ustrašeně) Velmi... dobře napsáno... Zajímavý styl...

TZARA

(ustrašeně) Velmi... dobře čtivé... Bohatství materiálu.

CECILIE

Ale jako sociální kritika - ?

GWENDOLINA

Jako umění pro umění - ?

CARR

(vzdává to) Nesmysly! Je to šílenec!

TZARA

Žvásty! Nedá se to číst!

GWENDOLINA a CECILIE

Ach! Pokrytci!

CARR

Promiňte! Bylo to z lásky!

GWENDOLINA a CECILIE

Z lásky?

GWENDOLINA

Je to pravda...

CECILIE

Ano, je.

(Současně se pohnou směrem k mužům a pak si to současně rozmyslí.)

GWENDOLINA a CECILIE

Ale naše intelektuální rozdíly jsou nepřekonatelnou překážkou.

(Dveře se za nimi zavřou. Carr a Tzara klesnou do křesel.)

CARR

Mimochodem, slyšel jsem, že vám Bennett ukazoval mou soukromou korespondenci.

(Vstoupí Bennett se šampaňským pro dva na tácu. Začne ho rozlévat.)

TZARA

Má radikální názory.

CARR

Nikdo není tak radikální jako sluha, jehož svoboda přihýbat si ze sklepa se šampaňským je ohrožena.

TZARA

Také mám ten dojem.

CARR

No už jsem to zarazil.

TZARA

Dal jste mu výpověď?

CARR

Dal jsem mu víc šampaňského.

TZARA

My Rumuni se máme od Angličanů hodně co učit.

CARR

Nejspíš se vám bude stýskat po Sofii.

TZARA

Myslíte Gwendolen.

CARR

(zamračí se; pak se rozjasní) Bukurešť.

TZARA

Ach, ano. Ano. Paříž Balkánu...

CARR

Legrační místo pro Paříž... *(usrkne.)*

Je to Perrier-Jouet Brut, ročník 89????!!!

BENNETT

Ne, pane.

CARR

(dochází mu) Všechno pryč...?

BENNETT

(nevzrušeně) Obávám se, že ano.

CARR

Dobrá, Bennette.

BENNETT

Dal jsem vám noviny a telegramy na příborník, pane.

CARR

Něco zajímavého?

TZARA

Neue Züricher Zeitung považuje za vyvrcholení a Züricher Post za krach divadelní sezóny v divadle Zur Kaufleuten včerejší večerní představení. Zeitung se zvláště zmiňuje o vašem osobním triumfu v náročné roli. Vyslanec vám telegraficky gratuluje a děkuje za váš telegram. Žádá vás, abyste zabránil panu Uljanovovi v odjezdu ze Švýcarska za každou cenu.

(Bennett odejde. Pauza.)

CARR

Irský hulvát...

TZARA

Ruský...

CARR

Ne - ten, jak se jmenuje - Deirdre.

TZARA

Bridget...

(Pauza.)

CARR

Joyce!

TZARA

Joyce!

CARR

Hulvát. Šilhovej irskej parchant... Přišel si do šatny a podal mi deset franků jako *spropitné* - taková drzost - Držgrešle -

(Vstoupí Bennett.)

BENNETT

Pan Joyce.

(Vstoupí rozrušený Joyce.)

JOYCE

Kde je vaše sestra?

CARR

Její peníze jsou ve svěrenecké správě.

JOYCE

Mám k vám jedinou prosbu -

CARR

A já mám jedinou prosbu k vám - *proč si proboha nemůžete vzít alespoň jednou sako, které by se hodilo k vašim kalhotám?*

(Je vskutku pravda, že Joyce má teď na sobě opačné poloviny z oděvu, který měl v prvním jednání.)

JOYCE

(*důstojně*) Kdybych to udělal jednou, udělal bych to pokaždé. Můj šatník vykolejil v Terstu a od té doby se jeho jednotlivé odpovídající složky míjejí nekonečně v noci. Ale teď - můžete mi dát těch pětadvacet franků?

CARR

Jakých pětadvacet franků?

JOYCE

Dostal jste osm lístků, abyste je prodal po pěti francích. Podle mých záznamů jste odevzdal pouze patnáct franků.

CARR

Utratil jsem tři sta padesát franků z vlastních peněz jen proto, aby se to vaše konfekční představení mohlo pyšnit alespoň jednou postavou, která vypadá, jako že v životě viděla krejčího. Jestli doufáte, že ode mě dostanete dalších pětadvacet franků, budete mě muset vláčet po soudech. (*S rozmyslem.*) Jste podvodník a hulvát!

TZARA

(*podává Joyceovi jeho desky*) A kromě toho má vaše kniha hodně společného s vaším oblečením. Jako soubor slov je bez kouzla, aniž by byla náhodná; jako vyprávění postrádá půvab či aspoň vulgaritu; jako zážitek je to jako dělit se o celu s fanatikem, hledajícím svou mánii.

(*Vstoupí Gwen a Cecilie. Joyce listuje rukopisem.*)

JOYCE

Kdo vám dal číst ten rukopis?

GWENDOLINA

Já!

JOYCE

Slečno Carrová, dal jsem vám či nedal přepsat kapitulu, v níž dobrodružství pana Blooma odpovídají Homérově epizodě o stádech Héliových?

GWENDOLINA

Ano, dal! A byla báječná!

JOYCE

Tak proč mi vracíte prchlivý pamflet, snažíci se mezi jiným dokázat, že Ramsay MacDonald je buržoazní patolízalský lokaj?

GWENDOLINA

Ach!

TZARA

Ich!

CECILIE

Och!

CARR

Uch!

JOYCE

(zahřmí) Slečno Carrová, kde je ta chybějící kapitola???

CARR

Promiňte, říkal jste Bloom?

JOYCE

Ano.

CARR

A je to kapitola neúměrná svou délkou a rozháraná stylem, vzdáleně spojená s porodnictvím?

JOYCE

Je to kapitola, která v zázračně zhuštěné formě využívá celou paletu anglické literatury od Chaucera po Carlylea k popisu událostí odehrávajících se v dublinské porodnici.

CARR

(mu podává své desky) Je to evidentně totéž dílo.

(Gwendolina a Cecilie si s výkřiky poznání vyměňují desky. Carr s Tzarou se k nim vrhnou. Rychlé leč formální vyvrcholení, s příslušnými výkřiky "Cecilie! Gwendolino! Henry! Tristane!" a příslušným objímáním.)

(Dobová hudba. Změna osvětlení. Formální, krátká taneční sekvence. Tzara tančí s Gwendolinou. Carr s Cecilíí. Joyce a Bennett tančí každý sám. Výsledkem je samozřejmě naprosté vykojení hry. Carr s Cecilíí odtančí z jeviště. Ostatní pokračují a pak také odtančí z jeviště, zatímco starý Carr přitančí zpátky se starou Cecilíí.)

(Staré Cecilii je samozřejmě kolem osmdesáti jako starému Carrovi. Zatančí spolu pár zubožených krůčků.)

CECILIE

(stará) Ne, ne, ne, ne, je to nesmysl, i když připouštím, že došlo k soudnímu procesu a tvoje kalhoty v něm hrály roli, to nepopírám, ale k Vladimíru Iljiči ses nikdy ani nepřiblížil a na toho druhého si nevzpomínám. Joyce si pamatuji, to ano, v tom máš pravdu a byl to brýlatý Ir, ale to bylo o rok později - 1918 - a vlak z nádraží už byl dávno pryč! Mávala jsem rudým kapesníkem a křičela Ať žije revoluce, když odjížděl vagonem v té své buřince a ano, řekla jsem ano, když jsi mě požádal o ruku, ale ve chvíli, kdy jsi hrál Algernona, to byl už vůdce milionů...

CARR

Algernon - tak se jmenoval.

CECILIE

Řekla jsem, že to bylo o rok později -

CARR

Po čem?

CECILIE

Nikdy jsi ani Lenina neviděl.

CARR

Ale ano, viděl. Vídal jsem ho po kavárnách. Znal jsem je všechny, patřilo to k mé práci.

CECILIE

(krátká pauza) A nikdy jsi nebyl konzul.

CARR

Nikdy jsem neříkal, že ano.

CECILIE

Ale ano, říkal.

CARR

Nedáme si šálek čaje?

CECILIE

Konzul byl Percy a nějak dál.

CARR

Bennett.

CECILIE

Co?

CARR

(nedůtklivě) Říkal jsem, že konzul se jmenoval Bennett!

CECILIE

Ach ano ... Bennett ... *(Pauza.)* To je další věc -

CARR

Tak dáme si ten čaj nebo ne?

CECILIE

A nikdy jsem mu nepomáhala psát *Imperialismus, nejvyšší stádium kapitalismu*. To bylo o rok dřív, 1916.

CARR

Ach Cecilie, kdybych tak byl věděl, že se z tebe stane malicherná pedantka!
(Rozzlobí se.) Nebylo to - Neudělala jsem tohle - 1916 - 1917 - *Co z toho?* Byl jsem tam. Oni tam byli. Oni šli dál. Já šel dál. Všichni jsme šli dál.

CECILIE

Ne, nešli. Zůstali jsme. Sofie si vzala toho umělce. Já si vzala tebe. Ty jsi hrál Algernona. Oni šli dál.

(Hasnoucí světlo je teď hlavně na Carrovi.)

CARR

Báječné časy... Curych za války. Utečenci, špióni, exulanti, malíři, básníci, spisovatelé, radikálové všeho druhu. Všechny jsem je znal. Přeli jsme se dlouho do

nocí... v Odeonu, na Terasse... Za války v Curychu jsem se naučil tři věci. Zapsal jsem si je. Za prvé, člověk je buď revolucionář nebo není, a když není, může zrovna tak dobře být umělec jako cokoli jiného. Za druhé, když nemůže být umělec, může zrovna tak dobře být revolucionář... Tu třetí věc jsem zapomněl.

(Zatmít.)

KONEC